

SELETUSKIRI

Valitsuse protokollilise otsuse

„Eesti seisukohad Erasmus+ 2028-2034 programmi kohta“ juurde

Lühikokkuvõte

Euroopa Komisjon avaldas Erasmus+ programmimääruse eelnõu 16. juulil 2025, mis kavandab programmi eesmärgid ja tegevused perioodiks 2028-2034. Uus programm toetab õpirännet ja koostööd haridus-, noorte- ja spordivaldkonnas ning noorte osalust, kuid seob need tihedamalt ELi laiemate poliitiliste prioriteetidega, nagu konkurentsivõime ja tööturu vajadused, ELi vastupanuvõime kriisidele, Euroopa ühised väärtused ja demokraatlik kodakondsus. Eelnõu toob kaasa muudatusi programmi struktuuris, eesmärkides, tegevustes ja juhtimises. Uue programmiga soovitakse vähendada bürokraatiat, EL fondide ja programmide kattuvusi ning muuta rahastamine paindlikumaks. Sel eesmärgil on Komisjon teinud ettepaneku ühendada Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programm. Programmi kogueelarveks on kavandatud **40,8 miljardit eurot**. Lisarahastus on võimalik sünergias teiste ELi rahastusinstrumentidega (nt Euroopa Konkurentsivõime Fond, Globaalne Euroopa).

Erasmus+ programmi rahastuse toel suurenevad investeeringud haridusse, noortevaldkonda ja sporti. Programmis osalemine aitab õppijatel, õpetajatel, noorsootöötajatel, koolitajatel ja sporditöötajatel arendada mitmekesiseid pädevusi alates keele- ja kultuuripädevustest kuni digioskuste, rohepöörde ning koostöö- ja kodanikupädevusteni. Erasmus+ tegevused toetavad kestliku arengu põhimõtete rakendamist hariduses, noortevaldkonnas ja spordis. Suurem rõhk Euroopa väärtuste ja demokraatia edendamisel aitab kujundada teadlikke ja vastutustundlikke kodanikke. Programmi tegevused soodustavad eri kultuuride tundmaõppimist ja vastastikust mõistmist ning aitavad kaasa stabiilsema ja turvalisema ühiskonna kujunemisele. Programmi raames Eestisse saabuvad välismaalased panustavad märkimisväärselt riigi majandusse elamiskulude, õppemaksude, maksude ja tarbimise kaudu.

Eesti leiab, et Erasmus+ programmi keskne eesmärk peab jääma elukestva õppe kaudu inimeste haridusliku, kutsealase ja isikliku arengu toetamisele, pöörates tähelepanu nii laiapõhjalistele üldpädevustele kui ka tööturul konkurentsivõimet suurendavatele oskustele. Leiame, et programmi struktuur peab võimaldama hariduse, noorte ja spordi valdkondade eripära ja tegevuste selgemat kajastamist, sest sihtrühmade vajadused on erinevad. Oluline on tagada eelarvekindlus ja –selguskõigile valdkondadele.

Eesti on seisukohal, et programmi juhtimise osas peab liikmesriikidel säilima otsustav roll tööprogrammide kujundamisel ja vastuvõtmisel läbi programmikomitee, et tagada otsuste läbipaistvus ja väiksemate riikide eripäradega arvestamine. Peame oluliseks, et riiklike agentuuride kaudu rahastatavate tegevuste osakaal moodustaks vähemalt 75% kogu programmi eelarvest, et tagada Eesti taotlejatele paremad osalusvõimalused programmis. Eesti toetab riiklike agentuuride kaasfinantseerimist riigi poolt, aga mitte Euroopa Komisjoni panusega võrdsel määral. Fikseeritud osakaal vähendaks riigi paindlikkust kohandada rahastust vastavalt majandusolukorrale, prioriteetidele ja agentuuri tegelikele vajadustele. Võrdne rahastuskoormus kasvataks oluliselt ka riigieelarve kulusid.

Nõustume ettepanekuga suunata kõrghariduse tasandil Erasmus+ stipendiume strateegilistesse valdkondadesse, kuid eelistame neid käsitleda tööprogrammi, mitte määruse tasandil. Siinkohal peame oluliseks säilitada paindlikkus ja läbipaistvus nende valdkondade määratlemisel, ning rakendamisel stipendiumite saajate geograafilise tasakaaluga arvestamist. Üldhariduses toetame õpetajate ja õpilaste

rahvusvahelise õpirände ja koostöövõimaluste suurendamist ning leiame, et eritähelepanu tuleks pöörata MATIK-ainete¹ õpetuse tugevdamisele.

Leiame, et määruses tuleb rohkem esile tõsta EL noortepoliitika eesmärke ja noorsootöö rolli. Peame oluliseks, et Erasmus+ programmis säiliks Euroopa Solidaarsuskorpuse tegevused ning ei kaoks noortele hästi ligipääsetav võimalus ise algatada ja ellu viia kogukonnapõhiseid tegevusi kohalike probleemide lahendamiseks. Eesti ei pea otstarbekaks lisada programmi sportlasi uue sihtrühmana, sest eelarve on piiratud ning sporditöötajate õpirände nõudlus ületab juba täna mitmekordselt rahastusvõimalusi. Peame vajalikuks, et lisaks Eesti sporditöötajate saatmisele välisriikidesse oleks Eesti spordiorganisatsioonidel lubatud ka kutsuda välisriikide eksperte ja treenereid Eestisse. EL toetused mittetulunduslikele Euroopa spordiüritustele tuleks suunata eelkõige tugeva Euroopa mõõtme ja mõjuga suurtele üle-euroopalistele üritustele.

Eesti toetab kolmandate riikide strateegilist ja väärtuspõhist kaasamist Erasmus+ programmi raames, kuid rõhutab, et koostöö peab arvestama ka julgeoleku aspekte nii organisatsiooni kui üksikisiku puhul. Lisaks on kõigis valdkondades oluline, et programm looks selged ja toimivad mehhanismid sünergia saavutamiseks teiste EL fondidega, vältides dubleerimist ja tagades ressursi tõhusa kasutuse.

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon (edaspidi *komisjon*) avaldas 16. juulil 2025. a Erasmus+ programmi (edaspidi *programm*) määruse eelnõu, mis sätestab ELi hariduse, koolituse, noorte ja spordi programmi aastateks 2028-2034. Erasmus+ programm integreerib seni eraldiseisvalt toimunud Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi, sealhulgas Euroopa vabatahtliku humanitaarabi korpuse tegevused, luues ühtse ja tervikliku raamprogrammi. Programmi eesmärk on toetada kvaliteetset elukestvat õpet, oskuste ja pädevuste arendamist ning edendada ühiskondlikku aktiivsust, kodanikuharidust, solidaarsust ja sotsiaalset kaasatust läbi riikidevaheliste ja rahvusvaheliste õpirände- ja koostööprojektide ning toetades Euroopa mõõtmega poliitika arendamist. Komisjoni hinnangul on haridus, koolitus, noortevaldkond ja sport ELi investering inimkapitali, mis toetab oskuste arendamist, sotsiaalset sidusust ja Euroopa identiteedi kujunemist. Programm on strateegiliselt joondatud ELi prioriteetidega, nagu rohepööre, digipööre, oskuste arendamine, demokraatia ja väärtuste kaitse ning turvalisus. Ühtlasi näeb Komisjon uut programmi kui peamist vahendit Oskuste liidu, Euroopa haridusruumi, EL noortestrateegia ja EL sporditööplaani ellu rakendamisel.

Komisjoni pakutud seitsme aasta eelarve mahuks on 40,83 miljardit eurot. Lisaks nähakse ette lisarahastuse võimalused ja sünergiad teiste EL fondidega.

Komisjoni ettepanekut menetletakse EL nõukogu hariduskomitees. Eesmärgiks on osaline üldine lähenemine² võtta vastu 2026. a kevadel haridus-, noorte-, kultuuri- ja spordinõukogu istungil. Euroopa Parlamendiga algavad läbirääkimised eeldatavasti 2026. a teises pooles. Lõplikult saab määrus vastu võetud pärast mitmeaastases finantsraamistikus (MFF) kokkuleppimist, eesmärgiga lõpetada protsess 2027. aasta lõpuks, et tagada programmi õigeaegne käivitamine.

Vabariigi Valitsuse seisukoha kujundamine on vajalik, kuna eelnõuga kaasnevad mõjud riigieelarvele ning hariduse, noorte- ja spordivaldkondadele. Seisukohtade koostamisel

¹ Matemaatika, teadus, tehnoloogia, inseneeria ning kunstid.

² Eelarvega seotud punkte käsitletakse siis, kui järgmise perioodi mitmeaastases finantsraamistikus on kokku lepitud.

tuginetakse hetkel kehtivatele programmimäärustele: Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu kohta, millega kehtestatakse liidu haridus-, koolitus-, noorte- ja spordiprogramm „Erasmus“ ning Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu kohta, millega luuakse Euroopa Solidaarsuskorpuse programm (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse istungil 13.09.2018 ja Riigikogu ELi asjade komisjoni istungil 28.09.2018). Lisaks tugineb Eesti haridusvaldkonna arengukavale 2021-2035 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse otsusega 10.06.2021); Noortevaldkonna arengukavale 2021-2035 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse otsusega 12.08.2021); Eesti spordipoliitika põhialustele aastani 2030 (vastu võetud Riigikogu otsusega 18.02.2015); strateegiale „Eesti 2035“ (vastu võetud Riigikogu otsusega 12.05.2021); Eesti seisukohtadele Euroopa Komisjoni teatise „Euroopa oskuste tegevuskava“ kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse istungil 8.10.2020 ja kinnitatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungil 30.10.2020); Eesti EL poliitika 2025-2027 raamdokumendile (kinnitatud Vabariigi Valitsuse istungil 19.06.2025); Eesti seisukohtadele ELi ühtse turu tuleviku kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse istungil 16.10.2024 ja Riigikogu ELi asjade komisjoni istungil 04.11.2024); Eesti seisukohtadele Euroopa kõrghariduspaketi nõukogu soovitusel eelnõude kohta (heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse istungil 22.11.2024, Riigikogu kultuurikomisjoni istungil 04.12.2025 ja Riigikogu ELi asjade komisjoni istungil 06.12.2024).

Seletuskirja ja seisukohad on koostanud Euroopa Liidu ja rahvusvahelise koostöö valdkonna eurokoordinaatsiooni juht Ülle Kurvits (735 2150, ylle.kurvits@hm.ee). Valdkonna eest vastutavad teadus- ja arendustegevuse ning kõrg- ja kutsehariduse poliitika asekanstler Renno Veinthal (renno.veinthal@hm.ee, 735 0292) ning üldharidus- ja noortepoliitika asekanstleri ülesannetes keelepoliitika asekanstler Kairi Kaldoja (kairi.kaldoja@hm.ee, 735 2101). Seisukohtade kujundamisse olid kaasatud eksperdid erinevatest Haridus- ja Teadusministeeriumi osakondadest, Kultuuriministeeriumi spordiosakond ja Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuurist ning sidusrühmad.

2. EL asja sisu

Käesoleva ettepaneku eesmärk on tugevdada hariduse, koolituse, noorte ja spordi kaudu Euroopa inimkapitali arengut ning sotsiaalset sidusust. Samuti peab Erasmus+ tugevdama oma rolli demokraatliku osaluse ja Euroopa identiteedi kujundajana, pakkudes võimalusi kodanikuhariduseks, kriitilise mõtlemise ja meediakirjaoskuse arendamiseks ning noorte hääle jõulisemaks kaasamiseks poliitikakujundamisse. Olulise prioriteedina on esile toodud oskuste arendamist strateegilistes valdkondades, nagu rohetehnoloogiad, digioskused, tehisintellekt, transport ja energeetika, et toetada Euroopa konkurentsivõimet ja strateegilist autonoomiat.

Komisjon on teinud ettepaneku liita Erasmus+ programmiga Euroopa Solidaarsuskorpuse programm, mis praegu hõlmab ka Euroopa vabatahtliku humanitaarabi korpust, mis võimaldab pakkuda ühtset ligipääsupunkti kõigile õppimis-, vabatahtlikkuse- ja solidaarsusvõimalustele. Komisjoni hinnangul aitaks selline muudatus vähendada programmide killustatust ning parandada nende nähtavust ja kasutusmugavust võrreldes 2018–2027 perioodiga, mil Euroopa Solidaarsuskorpus toimib eraldi programmina.

Programmi uuendused keskenduvad ka kaasatuse tugevdamisele, lihtsustamisele (nt ühtlustatud rahastamismudelid ja akrediteerimissüsteemid) ning rahvusvahelise mõõtmel suurendamisele,

sh koostööle kandidaatriikidega, mis aitab suurendada ELi atraktiivsust talentidele ülemaailmselt.

Programm jääb ELi peamiseks vahendiks õppimisvõimaluste ja õpirände edendamisel kõigil haridustasemetel, noorte- ja spordivaldkonnas, sealhulgas varasemal eluperioodil, kui kujunevad väärtused ja hoiakud. Eesmärk on jõuda rohkemate noorteni, sealhulgas vähemate võimalustega noorteni, pakkudes nii formaalseid kui mitteformaalseid õpikogemusi, vabatahtlikku tegevust ja noorte osalusprojekte. Teisalt pakutakse organisatsioonidele ja riikidele võimalusi süvendada koostööd ning arendada uuenduslikke lähenemisi hariduses, noorsootöös ja spordis.

Komisjon on teinud ettepaneku jagada programmi meetmed ja tegevused kahe samba alla:

I Õppimisvõimalused kõigile: toetatakse õpirännet hariduse, noorte-, ja spordi valdkonna, noorte vabatahtlikku tegevust ja talendiarenduse võimalusi. Soovitakse laiendada õpirännet, pakkudes seda senisest nooremas vanuses, mil kujunevad välja väärtushinnangud. Samuti soovitakse toetada õpinguid kindlates strateegilistes valdkondades (Erasmus+ stipendium) ning selle samba alla koondatakse ka Erasmus Mundus stipendiumid ja Jean Monnet kõrgharidusalased, sh haridusasutuste tegevused.

II Toetus suutlikkuse suurendamiseks: sisaldab organisatsioonide ja institutsioonide vaheliste koostööprojektide toetamist ja poliitikakujundamise tuge.

Uus lähenemine struktuurile tuleneb komisjoni soovist lihtsustada programmi struktuuri, suurendada selle kaasavust ja paindlikkust ning vähendada killustatust.

Komisjoni pakutud eelarve kogu perioodiks on jooksevhindades 40,83 mld eurot. Komisjon rõhutab vajadust tagada piisav rahastus, et vastata suurenenud nõudlusele ja laiendada osalejate ringi, sh pakkuda rohkem võimalusi vähemate võimalustega noortele, väiksematele ja vähem kogenud organisatsioonidele. Lisaks pannakse rõhku sünergiate loomisele teiste ELi rahastusallikatega, näiteks Euroopa Konkurentsivõimefond, Euroopa horisont ja Globaalne Euroopa, et maksimeerida programmide mõju ning vältida dubleerimist. Nii soovitakse tagada, et Erasmus+ ei oleks pelgalt haridusprogramm, vaid osa laiemast ELi strateegilisest investeringust inimkapitali arendamisse ja konkurentsivõime tugevdamisse. Rakendamise osas jääb programm nii kaudse kui otsese juhtimise alla. Riigid peavad määrama riikliku agentuuri, kelle kaudu rakendatakse suurem osa programmi eelarvest.³

Ettepaneku sätete selgitused

I peatükk (art.1-2) – üldsätetes määratletakse programmi eesmärk, mõisted ning programmi üld- ja erieesmärgid. Programm on üles ehitatud kahele sambale: õppimisvõimalused kõigile ning toetus suutlikkuse suurendamiseks, mis hõlmab organisatsioonide ja asutuste vahelist koostööd ja poliitikakujunduse toetamist kõigis hariduse, koolituse, noorsootöö ja spordi valdkondades.

II peatükk (art 4-7) – kirjeldatakse tegevusi eesmärkide saavutamiseks kahe samba raames. Programm toetab esimese samba all õpirännet kõikides valdkondades ning osalust ja

³ Riiklikud agentuurid haldavad u ¾ programmi eelarvest, nende kaudu rahastatavad tegevused on kaudsed ehk detsentraliseeritud tegevused. Ülejäänud osa eelarvest jagatakse tsentraalselt ehk EACEA (Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet) kaudu (keskne juhtimine).

vabatahtlikku tegevust noorte seas, samuti talentide ja tiptaseme arendamise võimalusi. Muu hulgas sisalduvad siin Euroopa Solidaarsuskorpuse vabatahtlikud tegevused ning Euroopa vabatahtliku humanitaarabi korpus. Lisanduvad uued stipendiumivõimalused strateegilistes haridusvaldkondades, sealhulgas ühisprogrammides. Erasmus Munduse stipendiumid ja Jean Monnet tegevused on ühtsuse huvides koondatud samuti selle samba alla.

Teise samba all toetatakse koostööpartnerlusi, sh väiksemahulisi partnerlusi, ning tiptaseme- ja innovatsioonialgatusi. Siia sektsiooni kuulub ka toetus poliitika arengutele.

III peatükk (art 8) – rõhutatakse vajadust suurendada programmi kaasavust ja jõuda rohkemate osalejateni, kellel on vähem võimalusi.

IV peatükk (art 9-12) – puudutab finantssätteid, kus määratakse kindlaks eelarveraamistik ja ELi rahastamise vormid, samuti täiendavate vahendite eraldamine teistest instrumentidest ja sünergiaid teiste fondidega. Täpsustatakse ka otsese ja kaudse juhtimise reegleid.

V peatükk (art 13-14) – määratakse kindlaks tingimused, millistel kolmandatel riikidel on võimalik programmis osaleda, kas täielikult või osaliselt, ning millised üksused võivad rahastust taotleda.

VI peatükk (art 15) – programm viiakse ellu tööprogrammide kaudu vastavalt Euroatom määrusele 2024/2509 artiklis 110.

VII peatükk (art 16) – nõuded info levitamiseks, nähtavuse tagamiseks ja tegevuste järeltegevuseks.

VIII peatükk (art 17-22) – keskendub juhtimis- ja auditisüsteemile, kus sätestatakse rakendusasutuste üleschitus ja toimimine. Programm viiakse ellu kombineeritult kaudse ja otsese juhtimise kaudu; suuremat osa fondidest haldavad riiklikud agentuurid. Samuti sätestatakse finantshuvide kaitse tagamise mehhanismid.

IX peatükk (art 23-25) – ülemineku- ja lõppsätetes nähakse ette sujuv üleminek programmide vahel ning sätestatakse määruse jõustumiskuupäev.

3. Vastavus subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

Ettepaneku õiguslikuks aluseks on ELi toimimise lepingu artiklid 165 ja 166, mis annavad liidule pädevuse toetada liikmesriike kvaliteetse hariduse edendamisel, kutsehariduse ja noorte valdkonna poliitikate elluviimisel ning Euroopa spordi edendamisel. See tähendab, et EL ei sekku liikmesriikide haridus- ja spordisüsteemide sisulisse korraldusse, vaid tegutseb seal, kus eesmäärke ei saa piisavalt saavutada riiklikul tasandil.

Subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt rakendatakse Erasmus+ koostöös liikmesriikide ja nende asutustega, mis tagab paindlikkuse ja kohandatavuse kohalikele oludele. Proportsionaalsuse põhimõtte tagab, et ELi tegevus ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik seatud eesmärkide saavutamiseks. Programm keskendub piiriülesele koostööle ja liikuvusele, mis loovad lisandväärtust ELi tasandil. Samuti toetab Erasmus+ kvaliteedi tõusu ja rahvusvahelist konkurentsivõimet, jäädes kooskõlla ELi üldiste poliitikate ja prioriteetidega. Seega võib öelda, et ettepanek ei lähe kaugemale sellest, mida on vaja programmi eesmärkide saavutamiseks.

4. EL asja esialgse mõjuanalüüsi kokkuvõte

Ligi 40 aastat tagasi käivitatud EL haridus- ja noorteprogrammid on arenenud tänaseks

Erasmus+ programmiks, mille raames toetatakse hariduse ja koolituse, noorte ning spordivaldkondi. Programmi rahvusvaheline mõõde võimaldab ka kolmandate riikide osalejatel tulla ELi õppima ja õpetama. Erasmus+ programmi on tunnustatud kui üht ELi edukamat programmi, mille positiivne mõju ulatub kõikide programmi valdkondadeni.

Euroopa Solidaarsuskorpuse programm, mis loodi 2018. aastal, tugineb oma eelkäijale Euroopa Vabatahtlikule Teenistusele, mis kujunes juba 1990. aastatel Euroopa noorteprogrammide osana noorte rahvusvahelise vabatahtliku tegevuse nurgakiviks ning oli aastatel 2014-2017 Erasmuse programmi osaks. Tänapäevaks on Solidaarsuskorpus kujunenud ainulaadseks vabatahtliku tegevuse raamistikuks, mis tugendab noorte kodanikualgatust, sotsiaalset sidusust ja Euroopa solidaarsust. Programm võimaldab noortel panustada muu hulgas kogukondlikesse projektidesse ELi liikmesriikides ja seotud riikides.

Nii Erasmus+ kui Euroopa Solidaarsuskorpuse programmile ei ole Eestis rahvusvahelistumise kontekstis alternatiivi ei hariduse, noorte ega spordivaldkonnas. Koos moodustavad Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse vahendid olulise osa Eesti hariduse, noorte- ja spordivaldkonna rahvusvahelise koostöö ja arenguvõimaluste rahastamisest. Mõlemad programmid avavad ja avardavad rahvusvahelise koostöö võimalusi ja on seeläbi parandanud valdkondlike tegevuste kvaliteeti. Erasmus+ programmi toetuseta oleks Eesti haridus-, noorte- ja spordivaldkonna asutustel ja organisatsioonidel märkimisväärselt vähem võimalusi oma tegevuste arendamiseks, innovatsiooniks ning rahvusvahelise koostöö edendamiseks ja kogemuste vahetamiseks. Õpiränne on väärtuslik, kuna see toetab isiklikku- ja professionaalset arengut (nii õppuritel kui haridus-, noorsoo- ja sporditöötajatel). Õpiränne mõjutab positiivselt õppetöö kvaliteeti (sõltumata haridustasemest). Õppetöö kvaliteet tõuseb ka koostööprojektides osalemise kaudu saadud kogemustele toetudes. Partnerlustes arenevad õpetamismeetodid, näiteks luuakse uusi õppevahendeid. Lisaks pakuvad programmid märkimisväärt tuge kogukonnapõhistele algatustele, 13-30-aastaste noorte ja noorsootöötajate pädevuste arendamisele läbi mitteformaalse ja informaalse õppimise. Samuti toetavad programmid noorte aktiivset osalust ühiskonnas, tugendades solidaarsust, kaasatust ja Euroopa väärtusi.

Erasmus+ programmil on tugev ja püsiv mõju osalejate oskuste arengule ning akadeemilisele edule. Erasmus+ programmis osalenud on ka poliitiliselt aktiivsemad ning tugendavad osalejate Euroopa identiteedi tunnetust. 2023. aastal läbi viidud Erasmus Student Network (ESN) uuring näitas, et 76% programmis osalenud tudengitest kavatsesid hääletada 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimistel, mis on oluliselt kõrgem kui üldise noorte elanikkonna huvi valimistel osalemise vastu⁴. Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi kaudu on tugendunud kodanikualgatuse oskused ja solidaarsustunne läbi vabatahtlike tegevuste ja solidaarsusprojektide. Alates 2018. aastast on noored osalenud projektides, mis käsitlevad kriise, nagu pandeemia ja Ukraina sõda. Samuti on noortel suur huvi programmi humanitaarabi korpuse tegevussuuna vastu, kus huvi on ületanud pakkumisi mitmekordselt.

Mõlemad programme on hinnatud kui kulutõhusad, paindlikud ja strateegiliselt olulised ELi noorte-, haridus- ja spordipoliitika elluviimisel.⁵ Programmid aitavad kaasa nii ELi kui ka Eesti valdkondlike strateegiliste eesmärkide täitmisele, sealhulgas rohepöördele, digipöördele ja

⁴ [Impact of Erasmus+ on European identity and voting intentions among students - ACA](#)

⁵ [Erasmus+ programmi perioodi 2014-2020 lõpphindamine ja perioodi 2021-2027 vahehindamise aruanne \(2024\)](#) ja [Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018-2020 lõpphindamine ja perioodi 2021-2027 vahehindamise aruanne \(2024\)](#)

sotsiaalsele kaasatusele. Samuti aitavad need tugevdada Euroopa väärtusi, kultuuridevahelist mõistmist ja sotsiaalset sidusust ning suurendavad ELi atraktiivsust globaalsele talendile. Programmid on näidanud kõrget osalejate rahulolu ulatudes haridusvaldkonna õpirändes 97%ni.⁶

Erasmus+ programmi laiendamine ja eelarve kasv on üheks eeltingimuseks õpirände eesmärkide saavutamiseks nii siseriiklikul kui EL tasandil aastaks 2030. Eesti haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on välja toodud, et haridussüsteem peab võimaldama rahvusvahelistumist ja õpirännet. Lisaks nähakse vajadust soodustada välisriikidest pärit õppurite kaasamist Eesti ühiskonda ning toetada nende siirdumist Eesti tööturule. See hõlmab ka toetusmeetmeid, nagu eesti keele õpe, et tipposkustega välisõppurid ja vilistlased jääksid püsivalt Eestisse. Konkreetseks mõõdikuks on Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne kutse- ja kõrghariduses. Kõrghariduses on seatud eesmärgiks, et aastaks 2035 osaleks lühiajalises õpirändes igal aastal 15% bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetanutest. 2024. aastal oli vastav näitaja 9,7%. Kutsehariduses alustati õpirände mõõtmist 2022. aastal ning seatud eesmärk aastaks 2035 on ka 15%. 2024. aastal oli kutsehariduses vastav näitaja 8%.

EL tasandil määratleb õpirände eesmärgid 2024. aastal heaks kiidetud soovitus "Liikuvus Euroopas - õpirände võimalused kõigile".⁷ Soovitusega seatakse 2030. aasta EL-i üleseks sihttasemeks, et vähemalt 23% kõrghariduse lõpetajatest peab olema saanud õpirände kogemuse.⁸ Olemasolevate andmete kohaselt on EL keskmine 14% ja Eesti tase 13% - mõlemale lisandub lühiajaline kuni 3 kuud kestev õpiränne, mille raames on omandatud vähemalt 3 EAP-d. 2030. aastaks seatud kutsehariduse EL-i sihttaseme kohaselt peab osalema õpirändes 12% kutseõppuritest. Olemasolevate andmete kohaselt on EL-i keskmine 4,07% ja Eesti tase 22,53%.⁹ Täiendavalt on ELi eesmärk 2026. aastaks välja töötada indikaator, millega hakata mõõtma vähemate võimalustega inimeste õpirännet. Seni kui vastavat indikaatorit ei ole, püüdleval riigid selle poole, et vähemalt 20% õpirändes käinud õppijatest oleksid vähemate võimalustega ning selle püüdluse saavutamist hinnatakse EL haridus- ja noorteprogrammide Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpus andmete pealt.

Eestis on aastatel 2021-2025 osalus Erasmus+ õpirändes ja koostööprojektides kasvanud ning taotluste arv nii hariduses, noorte- kui spordivaldkonnas ületab rahastatud võimaluste arvu (vt Tabel 2, 3 ja 4). Õppijate õpirännete osakaal 2024/2025. õppeaasta õpilastest on haridusvaldkonnas märkimisväärselt kõrgem kõrg- ja kutsehariduses (vt Tabel 1).

Tabel 1: Õppijate õpirännete arv ja osakaal haridusvaldkonnas perioodil 2021-2025¹⁰

⁶ HARNO andmetel on haridusvaldkonna õpirändes osalenute hinnanguldisele rahuloluküsimusele: How satisfied are you with your Erasmus+ mobility experience in general? - osakaal kajastab "rahul" ja "väga rahul" valinuid.

⁷ Nõukogu soovitus 13. mai 2024. „Liikuvus Euroopas“ – õpirände võimalused kõigile.

⁸ Sealjuures hõlmatakse indikaatorisse võrreldes 2020. aasta eesmärgiga täiendavalt veel kraadiõppega seotud õpiränne ja õpiränne, mille kestus on olnud kuni kolm kuud ja mille raames on omandatud vähemalt 3 EAP-d.

⁹ Eesti ja EL kasutavad kutseõppe õpirände mõõtmiseks erinevat meetodikat. Eestis lähevad arvesse kutseõppe lõpetajad, kes on oma õpingute ajal osalenud vähemalt kahe nädala pikkuses välisõpirändes. EL tasandil mõõdetakse ühe konkreetse kalendriaasta jooksul õpirändes osalenud õppijate osakaalu sama aasta kutseõppe lõpetanute hulgas. Näitaja põhineb Erasmus+ programmi andmetel ning kutseõppe lõpetanute andmetel, mis kogutakse UNESCO/OECD/Eurostati ühisstatistikast.

¹⁰ Tabel 1 kajastab tasemeõppes õppijate õpirändeid. Kuna täiskasvanuhariduses on programmi mõttes võimalik laiemal osal õppijatel osaleda, siis täiskasvanuhariduse andmeid pole siin kajastatud.

Haridustase	Õppijate õpirännete arv perioodil 2021-2025	2024/25 õ-a õppijate arv	Õpirännete osakaal õppetasele õppijate arvust*
Kutseharidus	5 352	27 604	19%
Üldharidus	3 137	162 982	2%
Kõrgharidus	10 257	45 450	23%
Kokku	18 746	236 036	8%

*Andmed seisuga 27.08.2025

Aastatel 2021–2025 eraldatud haridusvaldkonna toetustest suunati ligikaudu 80 % üld-, kutse- ja täiskasvanuhariduse akrediteeritud asutustele ning Erasmus+ kõrgharidushartaga kõrgkoolidele Euroopa-sisese õpirände elluviimiseks. Nendele asutustele on igal aastal õpirändeprojekti esitamisel rahastus garanteeritud, kuid mitte tingimata taotletud mahu. Pärast koroonapandeemiat on konkurents rahastusele taas kasvanud ning eraldatud eelarvest ei piisa kõigi taotletud õpirännete toetamiseks. Samal perioodil esitatud üld-, kutse- ja täiskasvanuhariduse lühiajalistest õpirändeprojektidest – mille rahastus sõltub projektide kvaliteedist ja eelarvevahendite mahust – ületas kvaliteedilävendi 78%. Kvaliteedilävendi ületanud taotlustest rahastati enamik, kokku 89%.

Järgnevalt on esitatud haridustasemete kaupa ülevaade taotletud ja rahastatud õpirännetest, hõlmates nii akrediteeringu või harta alusel taotletud kui ka lühiajaliste õpirändeprojektide raames taotletud ja rahastatud õpirändeid (vt tabel 2). Samuti on esitatud ülevaade noorte- ja spordivaldkonnas taotletud ja rahastatud õpirändeprojektide kohta (vt tabel 3). Mõlemad tabelid kajastavad kokkuvõtlikult, milline on taotluste edukuse määr valdkonniti.

Tabel 2: Taotletud ja rahastatud **õpiränded** haridusvaldkonnas perioodil 2021-2025

Haridustase	Taotletud õpirännete arv	Rahastatud õpirännete arv	Edukuse % õpirännete arvust
Kutseharidus	10465	7593	73%
Üldharidus	15197	9548	63%
Kõrgharidus	22468	18960	84%
Täiskasvanuharidus	2938	2346	80%
Kokku	51068	38447	75%

Tabel 3: Taotletud ja rahastatud **õpirändeprojektid** Erasmus+ noorte- ja spordivaldkonnas ja Euroopa Solidaarsuskorpuses perioodil 2021-2025

Valdkond	Taotletud projektide arv	Rahastatud projektide arv	Edukuse % esitatud projektide arvust
E+ Noortevaldkonna projektid	649	403	62%
E+ Spordivaldkonna projektid (2023-2025)	73	19	26%

Euroopa Solidaarsuskorpus (Vabatahtlik teenistus)	46	44	96%
---	----	----	-----

Järgnevad tabelid näitavad koostööprojektide edukuse määra hariduse- ja noortevaldkonnas. Kui tabel 4 on edukuse määra arvutamisel aluseks võtnud kõik esitatud taotlused, siis tabel 5 vaatab edukuse määra nende koostööprojektide puhul, mis on ületanud kvaliteediläveni.

Tabel 4: Taotletud ja rahastatud koostööprojektide (KA2¹¹) arv haridus- ja noortevaldkonnas perioodil 2021-2025

Haridustase /valdkond	Esitatud projektide arv	Rahastatud projektide arv	Edukuse % esitatud projektide arvust
Kutseharidus	103	39	38%
Üldharidus	306	61	20%
Kõrgharidus	76	24	32%
Täiskasvanuharidus	145	34	23%
Noored	322	75	23%
Kokku	952	233	24%

Perioodil 2021-2025 esitati haridusvaldkonnas kokku 630 koostööprojektide taotlust, millest ületas kvaliteediläveni haridussektorite üleselt 42% ehk 264 taotlust. Lävendit ületanud projektidest võimaldas eraldatud eelarve toetada ligi 60% ehk 158 projekti. Noortevaldkonnas võimaldas eelarve lävendist lähtudes toetada 45% ehk 75 projekti (vt Tabel 5).

Tabel 5: Taotletud, kvaliteediläveni ületanud ja rahastatud KA2 koostööprojektide arv ja edukus perioodil 2021-2025

Haridustase / valdkond	Esitatud projektide arv	Läveni ületanud projektitaotluse arv	Rahastatud projektide arv	Edukuse % läveni ületanud projektide arvust
Kutseharidus	103	57	39	68%
Üldharidus	306	105	61	58%
Kõrgharidus	76	57	24	42%
Täiskasvanuharidus	145	45	34	76%
Noored	322	165	75	45%
Kokku	952	429	233	54%

Mõju majandusele

Programmi rakendamine avaldab Eestile märkimisväärset majanduslikku mõju. Programmis osalemine parandab õppijate, õpetajate, noorsootöötajate, koolitajate ja sporditöötajate oskusi ning aitab tõsta tööjõu konkurentsivõimet. Ülikoolide, kutseõppeasutuste ja ettevõtete

¹¹ Käesolevas programmis hõlmab võtmetegevus 2 (key action 2, KA2) organisatsioonide ja institutsioonide koostööd, et edendada innovatsiooni, heade praktikate vahetust ja suutlikkuse suurendamist hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonnas.

partnerlused soodustavad innovatsiooni ning ettevõtluse kasvu. Väikekoolide ja maapiirkondade organisatsioonide parem ligipääs programmile aitab vähendada regionaalset ebavõrdsust ja ergutada kohalikku majandust. Kaasatus ja parem ligipääs programmile aitavad vähendada tööpuudust riskirühmades. Investeering inimkapitali ja rahvusvahelisse koostöösse kasvatab Eesti majanduse tootlikkust, paindlikkust ja vastupanuvõimet tulevastele kriisidele.

Erasmus+ programmi kaudu Eestisse õpirändesse saabuvad õppijad ning haridustöötajad panustasid 2023/24. õppeaastal kohaliku majanduse toetuseks hinnanguliselt 7,4 miljonit eurot.¹² Suurima panuse sealjuures andsid Eestisse saabunud kõrgkoolide haridustöötajad ja üliõpilased, kellele eraldati programmi vahenditest kokku 4,75 miljonit eurot elamiskuludeks ning individuaalseks toetuseks. Üld-, kutse- ja täiskasvanuhariduse valdkonna õppijad ning haridustöötajad panustasid Eesti majandusse siinviibimise ajal hinnanguliselt kokku ligi 2,65 miljonit eurot. Erasmus+ kaudu Eestisse õppima või töötama tulevad inimesed suurendavad ka majanduse avatust, tuues kaasa oskusi ja kontakte.

Lisaks on uuringud näidanud, et vahetusõpingutesse tulekuga suureneb ka tõenäosus, et tudengid naasevad Eestisse tasemeõppesse,¹³ ning sellega kaasneb juba oluline majanduslik mõju, kuna Eestisse õppima suunduvad välisüliõpilased toovad Eestisse selget rahalist panust lisaks elamiskuludele ka õppemaksude, maksude ja tarbimise näol. 2023/2024. õppeaastal õppis Eestis kokku 4336 välisüliõpilast, kellest 1960 ka töötas siin. Välisüliõpilaste majandusliku mõju 2024 analüüsi andmete kohaselt töötavad õpingute ajal u pooled (52%) Eestist õppivatest välisüliõpilastest.¹⁴ Eesti üks eesmärke on, et Eestis välja koolitatud ja motiveeritud vilistlased jääksid oma teadmisi Eesti tööturule jagama ka pärast õpingute lõppu. 2022/23. õppeaastal Eestis õpingud lõpetanud ning siia tööle jäänud välisvilistlased teenisid 2023/24. õppeaastal töist tulu 14,1 miljoni euro ulatuses. Tööjõumaksudena tasusid nad kokku 7,1 miljonit eurot.¹⁵ 2023/2024. õppeaastal oli töötavate välisüliõpilaste osakaal suurim tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas (70%). Järgnesid hariduse (69%) ning varem esikohal olnud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkond (65%). Samuti toovad välisüliõpilased, vabatahtlikud ning spordiprojektide osalejad lisatulu turismi- ja teenindussektorile.

Noortevaldkonnas on programmidel otsene ja kaudne mõju majandusele, eelkõige noorte tööhõive, ettevõtlikkuse ja sotsiaalse innovatsiooni kaudu. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse projektid aitavad noortel arendada oskusi, mis on olulised tuleviku tööturul – sh koostöö-, juhtimis-, probleemilahendus- ja digioskusi –, suurendades nende töövalmidust ja konkurentsivõimet. RAY uuringud (Research-based Analysis of Erasmus+ Youth and European Solidarity Corps) on kinnitanud, et Erasmus+ noorteprojektides osalemine tugevdab noorte valmisolekut alustada ettevõtlusega ja suurendab nende usku oma suutlikkusse töö- või ettevõtlusse siseneda¹⁶.

¹² [Erasmus+ programmiga Eestisse saabunud õpirändurid jätsid eelmisel õppeaastal siia 7,4 miljonit eurot | Haridus- ja Noorteamet](#)

¹³ Kõrgkoolide hinnangul mõjutab välisüliõpilaste otsust Eestisse õppima tulla kõige rohkem nende varasem isiklik kokkupuude Eestiga, eriti vahetusõpingute kaudu. Selle teguri olulisust hinnati viiepalliskaalal keskmiselt 4,3 punktiga, mis näitab selle tugevat mõju. Lauri Linnamäe, Põim Kama (2024). „Eesti kõrghariduse rahvusvahelise tutvustamise strateegia 2015-2020“ täitmise raport, lk 27).

¹⁴ [Välisstudengite majandusliku mõju analüüs | Statistikaamet](#)

¹⁵ [Töötavad välisüliõpilased ja -vilistlased töid möödunud aastal Eestile ligi 23 miljonit eurot maksutulu | Haridus- ja Noorteamet](#)

¹⁶ [RAY_MON_21_22_Estonia_report_en_final.pdf](#)

Lisaks toetavad programmid noorsoo- ja sporditöötajate pädevuste kasvu, mis aitab parandada noortele suunatud teenuste kvaliteeti ja vähendada sotsiaalset tõrjutust – ka see omakorda suurendab töövõimekust ja majanduslikku aktiivsust, eriti maapiirkondades ja väiksemates kogukondades. Noorte- ja spordivaldkonna kaudu kujuneb seega laiem inimkapitali areng, mis ühendab formaalse ja mitteformaalõppe tugevused ning aitab tagada, et Eesti majandus põhineks loovusel, koostööl ja kaasaval kasvul.

Otsest majanduslikku mõju Eesti riigile omavad ka spordivaldkonna koostööprojektid, milles Eesti spordiorganisatsioonid osalevad. Lisaks spordiorganisatsioonide inimeste teadmiste ja oskuste kasvule toovad koostööprojektid Eestisse välisraha nii projekti tegevuste elluviimiseks kui ka projekti elluviimise raames Eestis toimuvate kohtumiste kaudu.

Mõju riigieelarvele

Riiki saabuvad välistudengid ja vilistlased panustavad riigi tulubaasi maksude kaudu (tulumaks, sotsiaalmaks). Näiteks 2023/24. õppeaastal laekus nende kaudu Eesti majandusse ligi 23 miljonit eurot maksutulu. Välistudengid tasusid tulumaksu 5,4 miljonit ja sotsiaalmaksu 10,3 miljonit eurot. Ehkki Vene agressioonisõda Ukraina vastu on välistudengite hulka kahandanud, pole samal suurel määral vähenenud nende panus.¹⁷

Erasmus+ programmi rahastuse toel suurenevad investeeringud haridusse, noortevaldkonda ja sporti. Oluline on mainida, et kui Eesti riik peaks tagama oma eelarvevahenditest kõigi nende õppurite õpirände riiklike stipendiumitega, siis ei oleks meil selleks piisavalt vahendeid. Ühegi rahastatud projekti puhul ei ole riigi kaasfinantseering kohustuslik. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmid on perioodil 2021-2024 panustanud Eesti hariduse, noorte- ja spordivaldkonna arendamisse üle 174 miljoni euro. Aastal 2025 ulatub nende programmide rahaline panus üle 43 miljoni euro, 2026. aastal on toetuste maht u 44 miljonit eurot ning 2027. aastal prognooside kohaselt u 45 miljonit eurot. Perioodil 2021-2027 on prognoositav kogutoetus 263,3 miljonit eurot. Programmi eelarvevahendite jaotus iga-aastaselt on üles ehitatud kasvavas mahus. Kui vaadata käesoleva perioodi eelarvet, siis suurimad muutused on toimunud 2.-5. aastal (kasv 10-12% aastas), viimastel aastatel on kasv väiksem (1,3-2,2% aastas). Seega uue perioodi esimese aasta vahendid peaks Eesti puhul olema minimaalselt 45 miljonit eurot, et säilitada senine tase.

Eelnõu jõustumisega võivad siiski kaasneda märkimisväärsed kulud, kuna muudatusena oodatakse uue programmi puhul liikmesriikidelt, et nad täiendaksid Euroopa Komisjoni panust riiklike agentuuride tegevuskulude rahastamisel vähemalt samas mahus (art 18.6). Praegu kehtivas määruuses on sarnane säte, aga see ei määratle kaasfinantseeringu suurust. Kavandatav muudatus tähendaks Eesti riigieelarvele märkimisväärselt lisapanust.

Tabelites 6 ja 7 on esitatud Erasmus+ programmi riigieelarvelise (RE) ja Euroopa Komisjoni (EK) toetuse osakaalud, ning tabelis 8 on toodud vastavad andmed Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESC) kohta. Näiteks 2026. aastal on ESC puhul riigieelarve panus isegi pisut suurem kui komisjoni oma (51%), samas kui Erasmus+ programmis moodustab riigieelarve panus vaid 26%. Tabel 9 toob välja juhtimise kulud mõlema programmi lõikes, kui EK ja RE panused oleksid võrdsed (50/50). Tabelist ilmneb, et 2026. aasta eelarve alusel peaks riigieelarve panus mõlema programmi tegevuskuludes olema kokku 1 965 893 eurot, kuid praegu on eelarves

¹⁷ [Välistudengite majandusliku mõju analüüs | Statistikaamet](#)

ette nähtud vaid 778 152 eurot – seega puudujääk on 1 187 741 eurot.¹⁸

Tabel 6: Erasmus+ ja ESC juhtimise (management) eelarved 2021-2026

E+ ja ESC	2021	2022	2023	2024	2025	2026
E+ management RE	401 259	549 449	667 212	618 399	646 425	647 055
ESC management RE	95 016	102 863	114 853	122 357	127 770	131 097
E+/ESC management RE kokku	496 275	652 312	782 065	740 756	774 195	778 152
E+ management EK	1 291 275	1 438 073	1 594 561	1 664 157	1 773 395	1 840 143
ESC management EK	87 663	99 302	103 172	111 081	118 725	125 750
E+/ESC management EK kokku	1 378 938	1 537 375	1 697 733	1 775 238	1 892 120	1 965 893
E+/ESC management RE ja EK kokku	1 875 213	2 189 687	2 479 798	2 515 994	2 666 315	2 744 045

Tabel 7: Erasmus+ juhtimise kulud, liikmesriigi ja komisjoni panuste osakaal 2021-2026, %

E+	2021	2022	2023	2024	2025	2026
E+ management RE, %	23,7%	27,6%	29,5%	27,1%	26,7%	26,0%
E+ management EK, %	76,3%	72,4%	70,5%	72,9%	73,3%	74,0%
E+ management RE ja EK kokku, %	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 8: ESC juhtimise kulud, liikmesriigi ja komisjoni panuste osakaal 2021-2026, %

ESC	2021	2022	2023	2024	2025	2026
ESC management RE, %	52,0%	50,9%	52,7%	52,4%	51,8%	51,0%
ESC management EK, %	48,0%	49,1%	47,3%	47,6%	48,2%	49,0%
ESC management RE ja EK kokku, %	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 9: E+ ja ESC juhtimise kulud RE/EK puuduolev osa 2021-2026, kui EK ja RE panus oleks 50%/50%

¹⁸ Siin on välja toodud ainult tegevuskulude eelarved ning välja on jäetud muud kaasfinantseeringud (võrgustikud, TCA ja toetused).

E+ ja ESC	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Kokku 2021-2026
E+ <u>management RE</u> hetkel	401 259	549 449	667 212	618 399	646 425	647 055	3 529 799
E+ <u>management RE</u> puudolev summa	890 016	888 624	927 349	1 045 758	1 126 970	1 193 088	6 071 805
E+ <u>management RE</u> kokku	1 291 275	1 438 073	1 594 561	1 664 157	1 773 395	1 840 143	9 601 604
ESC <u>management RE</u> hetkel	95 016	102 863	114 853	122 357	127 770	131 097	693 956
ESC <u>management RE</u> puudolev summa	-7 353	-3 561	-11 681	-11 276	-9 045	-5 347	-48 263
ESC <u>management RE</u> kokku	87 663	99 302	103 172	111 081	118 725	125 750	645 693
E+/ESC <u>management RE</u> kokku	1 378 938	1 537 375	1 697 733	1 775 238	1 892 120	1 965 893	10 247 297
E+/ESC <u>management RE</u> puudolev summa	882 663	885 063	915 668	1 034 482	1 117 925	1 187 741	6 023 542

Mõju sotsiaalvaldkonnale

Programmi rakendamisel võivad Eestile kaasneda mitmed olulised sotsiaalmajanduslikud mõjud. Programm aitab suurendada Eesti õppurite ja töötajate konkurentsivõimet, pakkudes neile võimalusi arendada teadmisi, oskusi ja rahvusvahelist koostöökogemust, mis omakorda toetab kõrgema lisandväärtusega töökohtade loomist. Välitudengite ja praktikantide kaasamine elavdab kohalikku majandust – kasvab nõudlus üüriturul, teenustesektoris ja kultuurivaldkonnas, mis loob uusi töökohti ja maksutulu. Samuti aitavad programmi kaudu Eestisse saabuval osalejatel täiendada tööjõupotentsiaali sektorites, kus on tööjõupuudus, näiteks hariduses, teaduses, ehituses ja info- ja kommunikatsioonitehnoloogias valdkondades.

Noortevaldkonna projektid võimaldavad ennetada ja vähendada noorte tõrjutusriski sh kaasata noori kes ei õpi ega tööta (NEET-staatuses noored), mitmekesistades õppimiskogemust ja toetades seekaudu haridussüsteemis püsimist, poolelijäänud haridustee jätkamist või töö leidmist.

Kõigis valdkondades on õpiränne oluline meede võõraviha vähendamiseks ja kultuurilise teineteisemõistmise suurendamiseks. Eestisse tulevad vahetusõpilased, üliõpilased, noored jt annavad võimaluse kogeda rahvusvahelist suhtlust ka nendel kohalikel, kellel endal ei ole kas sotsiaalmajanduslikel või muudel põhjusel võimalik lühiajaliselt õpirändesse või välismaale tasemeõppesse minna ehk saab toimuda nn rahvusvahelistumine kodus. Lisaks toetab vähemate võimalustega õppurite eelistamine haridusliku kihistumise vähenemist ja omab seega väga selget sotsiaalset mõju.

Kokkuvõttes tugevdab Erasmus+ sotsiaalses plaanis ühiskonna avatust ja sallivust, soodustades kultuuridevahelist dialoogi ning kohalike ja rahvusvaheliste kogukondade sidusust. Programmi kaudu suurenevad ka piirkondlikud arenguvõimalused, kuna õpirände ja koostööprojektide toel jõuab rohkem ressursse ja teadmisi maapiirkondadesse ja väiksematesse koolidesse.

Mõju keskkonnale

Programm toetab rohepöörde ja kestliku arengu põhimõtete rakendamist hariduses, noortevaldkonnas ja spordis. See julgustab õppeasutusi, noori, noorteorganisatsioone ja spordivaldkonna esindajaid pöörama suuremat tähelepanu kliimamuutuste leevendamisele ning keskkonnateadlikkuse suurendamisele.

Programmidel on oluline roll keskkonnateadliku ja vastutustundliku põlvkonna kujundamisel. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse noorteprojektid pakuvad noortele võimalusi rohepöörde elluviimisel kaasa rääkida – olgu see läbi kogukonnaprojektide, kliimaalgatuste või teadlikkust tõstvate kampaaniate. RAY uuringud¹⁹ on näidanud, et programmides osalenud noorte keskkonnateadlikkus, vastutustunne ja valmisolek keskkonna heaks tegutseda on märkimisväärselt suurenenud. Paljud projektid aitavad noortel arendada roheoskusi, sh teadmisi kestlikust eluviisist, ressursitõhususest ja rohetehnoloogiatest, mis on olulised tuleviku tööturul.

Keskkonnateemad saavad olulise koha nii õppekavade arendamisel kui ka rahvusvahelistes koostööprojektides, mis aitavad levitada teadmisi taastuenergia, ringmajanduse ja säästva tarbimise kohta. Programm toetab ka rohelisi õpirändelahendusi, näiteks keskkonnasõbraliku transpordi kasutamist õpirände ajal, mis aitab vähendada Erasmus+ programmi süsiniku jalajälge.

Toetatud projektid on aidanud kujundada kogukondlikku rohepööret – näiteks loodud on ringmajanduse töökojad, kogukonnaaiad, kliimahariduse töötoad ja keskkonnasõbralike sündmuste korraldamise juhendmaterjalid. Sellised tegevused seovad noorte aktiivse osaluse keskkonna- ja kliimameetmetega, muutes rohepöörde noorte jaoks käegakatsutavaks ja tähenduslikuks.

Roheoskuste arendamine ja keskkonnahoidlike lahenduste sidumine õpetamise ja noorsootööga võivad edendada Eesti majanduse keskkonnasõbralikku ümberkujundamist. Erasmus+ kaudu loodud teadmussiirded ja partnerlussuhted toetavad kestlike tehnoloogiate ja praktikate laiemat kasutuselevõttu, mis omakorda aitab kaasa Eesti kliimaeesmärkide saavutamisele ning roheliste töökohtade tekkele.

Mõju julgeolekule

Programmil on mõju julgeolekule. Erasmus+ toetab väärtuspõhist ja demokraatiat tugevdavat haridust, mis aitab kujundada teadlikke ja vastutustundlikke kodanikke. See omakorda suurendab ühiskonna sidusust ning vastupanuvõimet väärinfole ja radikaliseerumisele. Noorte, õpetajate, noorsootöötajate, sporditöötajate ja kogukondade rahvusvaheline koostöö ning eri kultuuride tundmaõppimine edendavad vastastikust mõistmist ja vähendavad polariseerumist, aidates kaasa stabiilsemale ja turvalisemale ühiskonnale. Erasmus+ kaudu arendatavad kriitilise mõtlemise ja meediapädevuse oskused tugevdavad elanike suutlikkust teha teadlikke otsuseid ning hoida ära vaenulike mõjutustegevuste mõju.

Lisaks toetab programm solidaarsust ja kogukondlikku sidusust, mis võivad kriisiolukordades parandada elanikkonna valmisolekut ja koostöövõimet. Rahvusvahelised partnerlused, sealhulgas strateegilistes sektorites, võivad tugevdada ka riigi strateegilist vastupanuvõimet ning suurendada usaldust Euroopa väärtuste ja institutsioonide vastu.

Noortevaldkonnas on programmide mõju julgeolekule seotud eelkõige sotsiaalse sidususe, usalduse ja kuulumistunde suurendamisega. RAY uuringud on näidanud, et noored, kes on programmides osalenud, tunnevad end rohkem seotud Euroopa väärtustega, tajuvad end aktiivsemate ja pädevamatena ühiskonnas kaasa rääkima ning on tolerantsemad ja avatumad

¹⁹ [RAY_MON_21_22_Estonia_report_en_final.pdf](#)

mitmekesisusele²⁰. Sellised hoiakud vähendavad ühiskondlikku vastandumist ja loovad tugeva aluse demokraatia püsimisele.

Samuti on RAY andmetel osalemine Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse tegevustes suurendanud noorte valmisolekut võtta vastutust kriisiolukordades ning tugevdada kogukondade vastupanuvõimet – olgu see seotud humanitaarabi, kohaliku solidaarsuse või keskkonna- ja digiturvalisuse teemadega. Euroopa Solidaarsuskorpuse projektid on paljudes riikides pakkunud otsest tuge kriiside (nt pandeemia, sõjapõgenike vastuvõtt) ajal, näidates programmi rolli kogukondliku ja ühiskondliku julgeoleku tugevdamisel.

4.1 Olulisemad erinevused tänaste programmide ja uue ettepaneku vahel

Erasmus+ vahehindamise²¹ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi vahehindamise²² tulemused näitasid, et liikmesriigid jm huvigrupid on praeguste programmide eesmärkide, ülesehituse ja peamiste elementidega rahul ning ei pea suuri muudatusi vajalikuks. Komisjon ei ole vahehindamistes väljatooduga täiel määral arvestanud, sest uue Erasmus+ programmi ettepanek erineb oluliselt praegu kehtivast Erasmus+ (2021–2027) ja Euroopa Solidaarsuskorpuse (2021–2027) programmist. Erinevused puudutavad nii uue programmi struktuuri, prioriteete kui programmi juhtimist. Komisjoni ettepanek sisaldab muudatusi ka toetatavate tegevuste osas.

Lisaks on praegune programmimääruse ettepanek niivõrd üldsõnaline, et jääb ebaselgeks, kuidas jaguneb programmi eelarve erinevate programmi valdkondade – haridus, noored, sport – vahel, või kuidas täpsemalt hakatakse programmi rakendama. Leiame, et detailsem programm on oluline, et tagada taotlejatele vajalik selgus ja kindlus tegevuste aegsaks planeerimiseks ja toetatavate suundade prognoositavuseks.

4.1.1. Programmi eesmärgid

Võrreldes kehtiva programmiga on uue programmi eesmärgid laienenud, hõlmates ELi uusi poliitilisi prioriteete nagu konkurentsivõime, vastupanuvõime ja liidu geopoliitilised huvid. Uues ettepanekus on tugevam rõhuasetus tööturu vaatel ja strateegilistel sektoritel (näiteks tehisaru, pooljuhid, kvantarvutus, energeetika, transport, autotööstus, tuuleenergiad jpm) ning demokraatia ja EL väärtuste edendamisel. Strateegiliste sektorite olulisus tuleneb vajadusest koolitada kiiresti kvalifitseeritud tööjõudu, kes suudab neid sektoreid arendada ja toetada rohe- ning digipööret, innovatsiooni ja ELi strateegilist sõltumatust.

Eesmärkide puhul on fookus nihkunud inimeste haridusliku, kutsealase ja isikliku arengu toetamise asemel valmisolekule, vastupanuvõimele, konkurentsivõimele ja oskuste täiendamisele lähtudes ennekõike tööturu vajadustest. Kitsalt tööturu ja konkurentsivaadet kajastava Oskuste liidu eesmärgi eelistatakse Euroopa haridusruumi visioonile. Eelnõus puuduvad ka konkreetsed viited hariduse ja koolituse 2030 strateegilisele koostööraamistikule ja EL noortestrategiale, mis on olulised EL tasandi prioriteete määratlevad dokumendid. Erasmus+ eesmärgid viitavad, et uue programmi esmaseks sihiks on tööturu vajaduste täitmine. Selline lähenemine ei ole tasakaalukas ega kooskõlas Eesti varasemate positsioonidega, kus oleme seisnud selle eest, et haridusel säiliks laiem väärtuspõhine ja inimeste isiklikku arengut toetav roll. Hariduse, spordi- ja noortevaldkonna, sh noorsootöö laiem roll on kujundada

²⁰ [RAY MON 21_22 Estonia report_en_final.pdf](#)

²¹ [EUR-Lex - 52025DC0395 - EN - EUR-Lex](#)

²² [EUR-Lex - 52025DC0144 - EN - EUR-Lex](#)

põlvkond, kes on paindlik, mitmekülgsete oskuste ringiga (sh pehmed oskused²³) ning suudab kohaneda nii tööturul kui ühiskonnas toimuvate muutustega laiemalt.

Uue MFF 2028–2034 raames on võrdsuse ja mitte-diskrimineerimise põhimõtted ühtselt rakendatud kõigis programmides. Erasmus+ kuulub nende EL programmide hulka, kus soolise võrdõiguslikkuse edendamine on horisontaalselt kohustuslik, s.t et rakendatakse ühtset soolise võrdõiguslikkuse jälgimise metoodikat, mis aitab hinnata tegevuste panust võrdsuse eesmärkidesse.

Kaasatuse poliitika raames on eesmärk jõuda senisest tulemuslikumalt vähemate võimalustega noorteni ning väiksemate ja vähem kogenud organisatsioonideni. See toetab mitmekesisemat osalust ning vastab hästi Eesti sihtrühmade vajadustele. Paremat kaasamist võimaldavad asjakohased meetmed toetavad muu hulgas väikekoole ja maapiirkondade õpetajaid, noorsootöötajaid ja NEET riskis või -staatuses noori. Eesmärk muuta õpiränne veel kättesaadavamaks just vähemate võimalustega noortele on tervitatav, sest programmi mõju neile on suurim, kuid nende kaasamine eeldab selgemat juhendmaterjali ja lihtsamat taotlusprotsessi.²⁴ Eelnõus on välja pakutud lahendusi, nagu lihtsamad menetlused ja väiksemahulised projektivõimalused, mis peaks muutma osalemise programmis kättesaadavamaks ja sujuvamaks.

Käesoleval Erasmus+ programmiperioodil on vähemate võimalustega osalejate kaasamine paremini toetatud kui eelmisel 2014-2020 perioodil, kuid täpsete osakaalude hindamine on keeruline, kuna statistikas kajastuvad vaid need osalejad, kelle kaasamiseks on kasutatud lisarahastust. Käesoleval programmiperioodil on haridusvaldkonnas toimunud kokku 5692 vähemate võimalustega osalejaid hõlmavat õpirännet, neist 5233 õppijate ning 459 haridustöötajate õpirännet. Spordivaldkonnas on selliseid õpirändeid toimunud 13 (vt. tabel 10).

Tabel 10. Vähemate võimalustega osalejate (haridustöötajad ja õppijad) osakaal õpirännetest 2021-2025.aastal (haridus ja sport):

Haridustase / valdkond	2021-25. a rahastatud projektides toimunud	Vähemate võimalustega osalejate õpirännete	
	õpirännete arv*	arv*	Osakaal õpirännetest*
Kutseharidus	6529	1188	18%
Üldharidus	7205	815	11%
Kõrgharidus	16042	3293	21%
Täiskasvanuharidus	1612	396	25%
Sport	142	13	9%
Kokku:	31530	5705	18%

*Andmed seisuga 8.10.2025

Kui tabelis on toodud andmed nii haridustöötajate kui õppijate lõikes, siis neid kahte sihtgruppi võrreldes on näha, et vähemate võimalustega osalejate osakaal on märkimisväärselt kõrgem õppijate õpirändes, kus see ulatub juba üle 20% seni toimunud õpirännetes ja kõigil

²³ Pehmed oskused on isikuomadustel ja suhtlemisvõimel põhinevad oskused, mis mõjutavad koostööd, suhtlemist ja tööalast käitumist, nagu näiteks suhtlemisoskus, meeskonnatöö, probleemilahendusoskus, kohanemisvõime.

²⁴ [Erasmus+ programmi perioodi 2014-2020 lõpphindamine ja perioodi 2021-2027 vahehindamine - Erasmus+ | Erasmus+](#)

haridustasemetel. See ületab soovitusel “Liikuvus Euroopas - õpirände võimalused kõigile” seatud sihttaseme. Seisuga 8.10.2025 on vähemate võimalustega õppijate õpirännete osakaal kutsehariduses veidi üle 24%, üldhariduses 20%, kõrghariduses 33% ning täiskasvanuhariduses 90% ning spordis 9%.

Noortevaldkonnas on käesoleval programmiperioodil Erasmus+ noorteprojektides osalenud kokku 27 619 noort, neist 13% olid vähemate võimalustega osalejad. Euroopa Solidaarsuskorpuse projektides on osalenud kokku 1487 osalejat, kellest 18% olid vähemate võimalustega osalejad.

Tabel 11. Vähemate võimalustega osalejate osakaal õpirännetest 2021-2025.aastal (noored):

Valdkond	2021-25. a rahastatud projektide osalejate arv *	Vähemate võimalustega osalejate arv*	Osakaal *
Erasmus noortevaldkond			
Akrediteeritud organisatsioonid	5237	1869	36%
Noortevahetused	4963	1146	23%
Noorsootöötajate õpiränne	1859	268	14%
Noorte osalusprojektid	15560	230	1%
KOKKU	27 619	3513	13%
Euroopa Solidaarsuskorpus			
Vabatahtlik teenistus	738	226	31%
Solidaarsusprojektid	749	46	6%
KOKKU	1487	272	18%

*Andmed seisuga 15.10.2025

4.1.2. Programmide liitmine

Komisjon on teinud ettepaneku ühendada Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programm, kuhu praegu kuulub ka Euroopa Vabatahtlik Humanitaarabi Korpus. Komisjoni eesmärk programmide ühendamisel on vähendada halduskoormust ja programmide kattuvusi²⁵ ning muuta programmi haldamine paindlikumaks. Samuti soovitakse luua noortele üks ühtne ligipääsupunkt, kust on lihtne leida õppimise ja vabatahtliku tegevuse võimalusi.

Eesti raamseisukohad EL pikaajalise eelarve kohta aastateks 2028-2034²⁶ sedastavad, et Eesti pooldab uuel eelarveperioodil fondide arvu vähendamist ning nende vahel rahastatavate valdkondade kattuvuse vältimist. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmide ühendamine toob siiski kaasa teatud riske. Programmide liitmine koos Komisjoni poolt välja pakutud uue programmi struktuuriga võib nõrgendada Euroopa Solidaarsuskorpuse identiteeti ning suurendada konkurentsi eelarveliste vahendite pärast. Kuna ühendatud programmi

²⁵ Komisjoni tellitud vahehindamine, mis hõlmas kõiki programmiirike, tuvastas kattuvusi Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse vahel eelkõige noortevaldkonnas, kus mõlemad programmid toetavad sarnaseid tegevusi ja sihtrühmi. See võib komisjoni hinnangul põhjustada segadust taotlejate seas ning vähendada programmide nähtavust ja tõhusust. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmide vahehindamise tulemused Eestis ei näidanud, et kahe programmi vahel oleks kattuvusi. Sealjuures tehti Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi vahehindamisega soovitus, et Euroopa Solidaarsuskorpus peaks jääma eraldiseisvaks programmiks, et see oleks võimalikult kasulik nii EL-i kui Eesti riikliku noortepoliitika kontekstis.

²⁶ [MFF 2028+ raamseisukohad.pdf](#)

ettepanek ei hõlma enam eraldiseisva meetmena noorte solidaarsusprojekte, kuigi need on seni Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi raames pakkunud noortele madala lävendiga võimalust ise algatada ja ellu viia kogukonnapõhiseid tegevusi kohalike probleemide lahendamiseks, võib väheneda vähemate võimalustega noorte ligipääs solidaarsusprojektidele. Uues programmis on kavandatud uus noorte osalusmeede, mis ühendab varasemad osaluse ja solidaarsusprojektide meetmed. Siiski puudub hetkel selge arusaam selle toimimisloogikast ning vastavusest noortevaldkonna sisulistele vajadustele. Seetõttu ei ole praegu võimalik hinnata, kas ja millisel kujul säilib noorte solidaarsusprojektide senine väärtus ja mõju.

4.1.3. Programmi struktuur

4.1.3.1. Kahesambaline struktuur

Uue programmi struktuuri ja terminoloogiat on olulisel määral muudetud. Struktuurile on antud kahesambaline vorm: „Õppimisvõimalused kõigile“ ja „Toetus suutlikkuse suurendamiseks“. Esimene samm keskendub õpirände ja vabatahtliku tegevuse pakkumisele kõigi sihtrühmade ja valdkondade lõikes²⁷, kuid lisab ka mitmeid uuendusi. Üldhariduses on eesmärk laiendada õpirände võimalusi nooremale vanusegrupile ning haridustöötajate puhul hõlmatakse sihtgrupina ka alushariduse ja lapsehoiu valdkonna töötajad. Senine Jean Monnet meede koolidele muutub detsentraliseeritud ja laiemaks meetmeks toetades ELi õpet, ELi väärtuste, kodanikuõpetuse ja EL integratsiooni õpetamist. See on Eesti vaatest hea samm, kuna koolide jaoks oli osalus selles meetmes liiga bürokraatlik ja keeruline. Talendiarenduse ja tipptaseme toetamise raames jätkatakse Erasmus Munduse stipendiumite ja Jean Monnet tegevustega kõrghariduses ning uue tegevusena lisandub Erasmus+ stipendiumite pakkumine strateegilistes sektorites. Need tegevused peaks aitama muuta ELi atraktiivsemaks ka globaalsele talendile. Noorte vabatahtlikke tegevusi koondavad senised Euroopa Solidaarsuskorpuse ja Euroopa Vabatahtliku Humanitaarabi Korpuse tegevused. Noorte osaluse toetamiseks liidetakse senised noorte osalustegevused ja solidaarsusprojektid uueks tegevusplokiks. Spordivaldkonnas lisandub uue tegevusena sportlaste ja rohujuuretasandi sporditegevuses osalejate õpiränne ning spordipersonali liikuvus.

Teine samm „Toetus suutlikkuse suurendamiseks“ keskendub organisatsioonide ja institutsioonide koostööle, innovatsioonile, kvaliteedi tõstmisele ning poliitika arendamisele²⁸, kuid toob samuti sisse uusi struktuure ja fookusi. Koostööpartnerlused hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonnas jätkuvad, kuid eraldiseisvana lisandub väiksemahuliste partnerluste meede, mis peaks lihtsustama väiksemate organisatsioonide ligipääsu programmile. Tipptaseme ja innovatsioonipartnerluste puhul jätkuvad toetused Euroopa Ülikooli liitudele, kutsehariduse tippkeskustele, Euroopa Õpetajaakadeemiatele, Euroopa Noored Üheskoos tegevusele. Uute partnerlustena lisanduvad Euroopa Kooliliidud ja Spordi Koostööliidud ning tugevdatakse toetusi ühisprogrammide arendusele, mis vastaks Euroopa ühiskraadi märgise kriteeriumitele.

Teise samba alla kuulub ka poliitika väljatöötamise toetamine, kuid selle sisu on kärbitud. Uues määruses puuduvad selged viited struktureeritud poliitikadialoogidele ja koostööle sidusrühmadega ning rahvusvahelise koostöö instrumentidele ja partneritele, mis soodustavad teadmistevahetust ja ühisalgatusi väljaspool liikmesriike. Uues määruses hõlmab poliitika

²⁷ Sisuliselt koondab käesoleva programmiperioodi esimese võtmetegevuse meetmed (Key Action 1, KA1).

²⁸ See tugineb käesoleva programmiperioodi võtmetegevuste 2 ja 3 tegevustele (KA2, KA3).

väljatöötamise toetamine katseprojekte (näiteks kutsehariduse diplom, põhioskuste toetusskeem), poliitikavõrgustike toetamist, et kujundada ja rakendada ELi haridus-, noorte- ja spordipoliitikaid. Programmi rakendamise kvaliteedi toetamiseks luuakse ressursikeskused kõigis valdkondades, pakutakse koolitusi ning rakendatakse projektikiirendi mehhanismi, mis aitab edukatel algatustel kasvada ja püsida. Siia kuulub ka teavitustegevuste toetamine, mis hõlmavad suuri kampaaniaid ja üritusi, mis tutvustavad Erasmus+ võimalusi ning levitavad häid praktikaid ja edulugusid. Kõik need tegevused peaksid aitama tugevdada programmi mõju, nähtavust ja jätkusuutlikkust kogu Euroopas.

4.1.3.2. Valdkondlikud peatükid

Uues Erasmus+ määruse eelnõus on ära kaotatud valdkondlikud peatükid, st hariduse ja koolituse peatükk, noorte peatükk ja spordi peatükk. Samuti ei sisalda eelnõu ettepanekut valdkondade vahelise eelarve jaotuse kohta. Praegu kehtivas määruses on iga valdkonna jaoks eraldi peatükk, mis kirjeldab vastava valdkonna põhimeetmeid ja tegevusi. Samuti on määruses sätestatud, kuidas jaguneb programmi eelarve kolme valdkonna vahel: hariduse ja koolituse osa moodustab 83% kogu programmi eelarvest, sh on määruses sätestatud osakaalud haridustasemete kaupa²⁹; noortevaldkonna osa moodustab 10,3% kogu programmi eelarvest ning spordivaldkonna osa 1,9%. Riiklike agentuuride tegevuskulude katteks on ette nähtud 3,3% ning programmi rakendamist toetavatele meetmetele 1,5% kogu programmi eelarvest.

Erinevate valdkondade programmi kahe samba alla kokku tõstmine suurendab ebaselgust. See muudab hariduse ja koolituse, noorte ja spordi valdkondade eesmärkide ja tegevuste eristamise keerulisemaks ega võimalda arvesse võtta iga valdkonna spetsiifilisi vajadusi, sh nii ELi kui ka riiklikke strateegilisi eesmärke. Lisaks suurendab selline muudatus riski, et valdkondade vaheline tasakaal ja järjepidevus võivad uuel perioodil kõikuda, sõltudes iga-aastastest poliitilistest või haldusotsustest. Sellega võib kaduda stabiilsus ja etteaimatavus nii programmihaldusele kui ka prioriteetide suunamisele, samuti eelarve kindlus kõigile programmivaldkondadele.

Valdkondlike peatükkide ja selgelt määratletud eelarve jaotuse puudumine suurendab riski, et valdkonnad hakkavad konkureerima ühise eelarve piires ning ressursid koonduvad sinna, kus on suurem projektikogemus ja haldusvõimekus. Väljapakutud määruse eelnõus jääb ühtlasi selgusetuks, kuidas ressursside jaotamine hakkab toimuma ning see võib ohustada väiksemaid valdkondi nagu täiskasvanuharidus, samuti noorte- ja spordivaldkond. Näiteks ilma eraldiseisva noorte peatükita võib väheneda fookus kohaliku tasandi ja väiksemate organisatsioonide projektidele. Kui haridusvaldkonnas ei sätestata haridustasemete vahelist eelarvejaotust, siis koostööprojektide näitel (pingerea alusel) oleks tänaste andmete kohaselt kõrgharidusvaldkond eelisseisus, kutsehariduse ja täiskasvanuhariduse jaoks läheks olukord halvemaks, sealjuures täiskasvanuhariduses ei saaks sel juhul ükski koostööprojekt rahastust (vt Tabel 12):

Tabel 12. Suuremahuliste koostööprojektide jagunemine hariduses valdkonnaülese pingerea alusel (haridus):

²⁹ Hariduse ja koolituse valdkonnale ette nähtud eelarvest on eraldatud 34,6% kõrgharidusele, 21,5% kutseharidusele ja -koolitusele, 15,2% kooliharidusele ning 5,8% täiskasvanuharidusele. Jean Monnet tegevuste toetuseks on ette nähtud 1,8%, samas kui otseselt juhitavate ja horisontaalsete tegevuste jaoks on kavandatud 17% eelarvest. Lisaks on loodud paindlikkuse reserv mahuks 4,1% kogu programmi eelarvest, mida saab kasutada erinevate tegevuste täiendavaks toetamiseks vastavalt vajadusele.

Valdkond	2025. a voorus toetatud KA220 projektide arv ³⁰	Valdkondade ülese pingerea korral toetatud projektide arv
Kõrgharidus	2	4
Üldharidus	2	2
Kutseharidus	3	2
Täiskasvanuharidus	2	0

4.1.4. Eelarve

Uue programmi kavandatav eelarve on esmapilgul ambitsioonikas: komisjoni ettepanek näeb ette umbes **40,83 miljardit eurot 2028–2034 perioodiks**. Võrdluseks on praegu kehtivate programmide maht vastavalt Erasmus+ 28,4 miljardit EURi ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programm 1,009 miljardit EURi. Kuigi kavandatav eelarve kasvab ligikaudu 39% võrreldes praeguse Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse ühendatud eelarvega (jooksevhindades), jääb see oluliselt alla Nõukogu seatud õpirände kasvatamise ambitsioonile³¹. Arvestades ka inflatsiooni määra ja kaasamistoetuste planeeritavat kasvu suudetakse uue eelarvega õpirändemahtu vaevu senisega samal tasemel hoida.

Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse vahhindamine tõi esile, et rahalised piirangud on programmi elluviimisel suurimaks takistuseks – nõudlus ületab selgelt olemasolevaid vahendeid, piirates seeläbi just väiksema võimekusega organisatsioonide kaasumist. Eestis on kõigi valdkondade ja haridustasemetega sidusrühmade poolt väljendatud ootust, et eelarve nende tegevuste elluviimiseks suureneks. Noortevaldkonnas on see ootus sõnastatud konkreetset eelarveosakaaluna 15%.

Eurobaromeetri 103 (kevad 2025) uuringus, mis keskendus laiemalt ELi usaldusväärsele, väärtustele ja prioriteetidele, toodi välja, et 34% Euroopa kodanikest soovivad, et ELi eelarvet suunataks rohkem haridusele, koolitusele, noortele, kultuurile ja meediale.³² Need valdkonnad olid kolmandal kohal kodanike seas prioriteetsete eelarvevaldkondade seas, jäädes alla vaid julgeolekule ja sotsiaalvaldkonnale. See kinnitab Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmide tugevat positsiooni ELi poliitikate seas ning kodanike ootust, et haridus- ja noortealgatused saaksid jätkuvalt tugevat toetust.

4.1.5. Sünergiad teiste EL fondidega

Uues ettepanekus rõhutatakse suuremat paindlikkust vahendite ümberjaotamisel ja koostöövõimaluste ehk sünergiate loomist teiste EL fondidega (nt Euroopa horisont, Globaalne Euroopa). Sünergiad on kavandatud näiteks läbi täiendava rahastuse eraldamise, ühiste hankevoorude ning võimaluse kaudu kombineerida toetusi, sealhulgas vältides dubleerimist.

Praktikas sõltub nende mehhanismide toimimine siiski konkreetsete EL fondide ja programmide õigusaktidest ja tööprogrammidest, rahastusotsustest ning regioonide ja liikmesriikide võimekusest toetusi taotleda ja ellu viia. Näiteks strateegiliste oskuste arendamisega (nt rohetehnoloogiad, digioskused, tehisintellekt, pooljuhid, kvant, transport,

³⁰ KA220 hõlmab suuremahulisi koostööpartnerlusi, mille eesmärk on arendada innovatiivseid praktikaid ja tugevdada organisatsioonide rahvusvahelist koostööd hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonnas.

³¹ [Nõukogu soovitus 13. mai 2024, „Liikuvus Euroopas“ – õpirände võimalused kõigile](#). Vt lähemalt EL sihttasemetega kohta alapeatükk 4 EL asja esialgse mõjuanalüüsi kokkuvõte, lk.7.

³² [IP_25_1318_EN.pdf](#)

energeetika jne) tegeleb täiendavalt ka uus Euroopa konkurentsivõime fond. Kuigi nii Erasmus+ kui Euroopa konkurentsivõime fondi määruses on seatud eesmärgiks sünergia loomine, on see praegu sõnastatud pigem strateegilise sihina, ilma täpsete juhisteta, kuidas seda igapäevaselt rakendada. Ei ole määratletud, mil viisil, millise dokumendi alusel ja millises ulatuses saaks liikmesriik määratleda üle kantavate vahendite kasutuse sihtotstarbe, oodatavad tulemused ja kasutusviisi (nt kas selliste vahendite kasutusse suunamine käiks mõne taotlusvooru eraldi eelarveosa kaudu või muul viisil, kas liikmeriigi esindaja osaleks taotluste hindamisel jmt). Selline ebamäärasus võib suurendada halduskoormust ja dubleerimise riski, mille tulemusena võidakse sarnaseid tegevusi rahastada mõlemast programmist. Määruses küll rõhutatakse dubleerimise vältimise vajadust, kuid selle rakenduslikud detailid jäävad ebaselgeks.

Lisaks on praegu keeruline hinnata, kuidas saab Eesti asutustel olema võimekust Konkurentsivõimefondist toetusi taotleda. Määrusega on tehtud ettepanek pakkuda Erasmus+ stipendiume strateegilistes sektorites, toetada ühisõppekavade arendamist (sh Euroopa Ülikoolide liitude kaudu, mida rahastatakse Konkurentsivõime fondist) ning laiendada õpirände- ja koolitusvõimalusi, et koolitada spetsialiste prioriteetsetele valdkondadele. Samal ajal keskendub Konkurentsivõime fond samade valdkondade teadus-, innovatsiooni- ja ettevõtlustoetustele. Erinev rõhuasetus peaks aitama dubleerimist vältida ning siduda haridus- ja oskustepoliitika EL-i majanduslike ja strateegiliste prioriteetidega.

Erasmus+ peab lisaks toetama ka EL-i välispoliitilisi eesmärke ja geopoliitilist rolli, sealhulgas koostööd naabruspoliitika riikide ja kandidaatriikidega (nt Ukraina ja teised idapartnerlusriigid ning Lääne-Balkani riigid). Selliste tegevuste rahastamiseks eraldatakse täiendavaid vahendeid Globaalse Euroopa fondist. Erasmuse rahvusvahelisel mõõtmel on oluline roll, see aitab kaasa nende riikide reformidele, haridus- ja noortevaldkonna asutuste ja organisatsioonide võimekuse tugevdamisele ning õpirände- ja koostöövõimaluste pakumisele, suurendades samas piirkonna stabiilsust ja sidusust EL-iga.

4.1.6. Kolmandate riikide osalemine programmis

Uus Erasmus+ programmi eelnõu näeb ette paindlikuma ja strateegilisema lähenemise kolmandate riikide kaasamiseks. Programmi geopoliitiline mõõde on selgelt tugevnenud – eelistatakse koostööd partneritega, kes jagavad ELi väärtusi ja panustavad kaksikpöördesse, demokraatia edendamisse ning ühiskondlikku sidususse. Eriti oluline on koostöö naabruspoliitika ja Vahemeremaa riikidega, kus EL soovib oma väärtusi ja huve aktiivsemalt edendada ning muu hulgas toetada EL laienemisprotsessi. Eesmärk on ka meelitada talente kolmandatest riikidest, mis toetaks ELi konkurentsivõimelisust.

Ettepaneku kohaselt saavad kolmandad riigid programmis osaleda kas täielikult või osaliselt assotsieerununa või üksikutes tegevustes. Komisjon on Erasmus+ programmikomitee koosolekutel varasemalt viidanud, et kandidaatriikidele nähakse ette täielik assotsieerumine, samas kui teiste kolmandate riikide puhul on võimalik osaline assotsieerumine. Osalise assotsieerumise täpsed tingimused on veel väljatöötamisel. Mitteassotsieerunud riigid võivad osaleda valitud meetmetes, kui see aitab kaasa programmi eesmärkide saavutamisele või teenib ELi strateegilisi huve, näiteks humanitaarabi või arengukoostöö kontekstis. Selline osalemine ei pruugi anda samaväärset otsustusõigust kui liikmesriikidel.

EL vaatest on kolmandate riikide kaasamine kantud ennekõike eesmärgist meelitada ELi rohkem talente. Oskuste liidu teatistes on sõnastatud eesmärk tuua aastaks 2030 ELi vähemalt 350 000 kolmandate riikide õppijat aastas, kes omandavad kraadi ELi kõrgharidusasutustes. Rahvusvahelise mõõtmel laiendamine vajab siiski edasist arutelu. Üldjoontes oleme seisukohal, et kolmandate riikide osalemine Erasmus+ programmis võimaldab Euroopa kõrgkoolidel laiendada rahvusvahelist koostööd, suurendada õpirännet ning toetada hariduse kvaliteeti ja partnerriikide kõrghariduse arengut. Samas peab koostöö põhinema vastutustundlikel põhimõtetel, arvestades nii hariduse ja teaduse julgeoleku aspekte kui eetilisi küsimusi. Eesti kõrgharidussektor toetab Erasmus+ programmi raames koostöö arendamist eelkõige ELi kandidaatriikidega, et tugevdada nende sidet Euroopa kõrgharidusruumiga ja toetada hariduse kvaliteedi ning demokraatlike väärtuste levikut.

Samuti eeldab EL vaatest koostöö kolmandate riikidega vastavust ELi väärtustele. Näiteks 2022. aasta aprillis peatas Euroopa Komisjon koostöö Venemaa avalik-õiguslike asutustega hariduse ja teaduse valdkonnas, sealhulgas Erasmus+ programmis, vastusena agressioonile Ukrainas. Komisjoni hinnangul oli Venemaa tegevus otseses vastuolus Euroopa Liidu väärtuste ja rahvusvahelise õigusega. Otsus lähtus vajadusest kaitsta ELi strateegilisi huve ja väärtusi ning vältida ELi vahendite kasutamist Venemaa riiklike huvide toetamiseks. Erasmus+ peatamine oli osa laiemast ELi vastusest Venemaa tegevusele, sealhulgas sanktsioonidest ja diplomaatilistest meetmetest. Samas on jätkunud Venemaa kodanikest üksikisikute osalemine programmis, mis tänast geopoliitilist olukorda hinnates pole sugugi õigustatud. Arvestades poliitilisi ja julgeolekualaseid riske võiksid piirangud kehtida nii organisatsioonide kui üksikisikute tasandil nendele riikidele, kes ei jaga EL põhimõtteid või kelle suhtes kehtivad sanktsioonid.

Kuigi koostöös tuleb esmajärjekorras lähtuda julgeoleku kaalutlustest, on tänases maailmas, kus demokraatia ja inimõigused seisavad üha suurema surve all, noorte roll euroopalike väärtuste hoidmisel ja edendamisel olulisem kui kunagi varem. Just seetõttu peab Erasmus+ programm säilitama avatuse koostööks kolmandate riikide organisatsioonidega. Näiteks noortevaldkonnas on Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmide raames välja kujunenud oluline koostöövõrgustik mitmete kolmandate riikide organisatsioonidega. Sellise koostöö jätkumine on oluline ning lisaks kandidaatriikidele tuleb juurdepääsu programmile võimaldada ka teistele kolmandatest riikidest pärit organisatsioonidele ja noortele. Taolise koostöö piiramine seaks ohtu juba toimivad võrgustikud ja vähendaks seeläbi programmi strateegilist mõju noortevaldkonnas.

4.1.7. Programmi rakendamine

Rakendamise tasandil jätkab uus programm kombineeritud otsese ja kaudse juhtimise mudeliga ning riiklike agentuuride roll püsib võtmetähtsusega. Riiklik agentuur vastutab mitmete rakendustegevustest ning riiklik asutus ehk Eesti puhul Haridus- ja Teadusministeerium peab säilitama vastutuse Euroopa Komisjoni ees eelarve täitmise ja järelevalve osas. Siiski on Erasmus+ programmi juhtimises kavandatud muudatusi, mis muudavad senist lähenemist riiklikele agentuuridele sisuliselt ja põhimõtteliselt. Senine Erasmus+ programm on toiminud koostööpõhiselt, kus riiklikud agentuurid ja osalevad organisatsioonid on saanud suhteliselt iseseisvalt otsustada, kuidas programmi ellu viia, lähtudes kohalikest vajadustest ja kontekstist. See on võimaldanud paindlikkust ja kohandamist. Muudatuste tulemusel liiguks programm mudelile, kus keskne juhtimine (st Euroopa Komisjon) kontrollib rangemalt, kas kõik tegevused

vastavad reeglitele ja protseduuridele. See võib kaasa tuua vähem paindlikkust ja rohkem bürokraatiat, kus kohalikel rakendajatel võib ilmned a vähem otsustusõigust ning rohkem aruandluskohustusi.

Teiseks, praeguses määruses on selgelt ette nähtud komitoloogia mehhanism ja programmikomitee roll. Programmikomitee koosneb liikmesriikide esindajatest ning töötab kontrolli funktsiooniga vastavalt määrusele (EL) nr 182/2011³³. See tähendab, et tööprogramm, selle prioriteedid, tegevused ja eelarve, arutatakse ja kiidetakse igal aastal heaks programmikomitees, kus liikmesriigid saavad oma seisukohti väljendada. Komitoloogia tagab, et Komisjoni rakendusaktid ei sünni ilma liikmesriikide osaluseta ning annab neile formaalse otsustusõiguse. Uues Erasmus+ eelnõus pole programmikomiteed välja toodud, kuid programmi rakendamine läbi tööprogrammide on säilinud (art 15). Seda reguleerib edaspidi Euratomi finantsmäärus 2024/2509 artikkel 110, mis sätestab komiteede kaasamise menetlused, ning mis ühtlasi seob programmi rakendamise õiguslikult üldise ELi finantsraamistikuga. Programmikomitee küll säilib, aga selle roll on vaid nõuandev ning Komisjonil on rohkem võimu ise otsustada, milliseid prioriteete tööprogrammidesse panna. Liikmesriigid on kaasatud, kuid nende formaalne kontrollivõimalus väheneb. Komisjon põhjendab seda vajadusega lihtsustada menetlusi ja tagada paindlikkus kiiresti muutuvate poliitiliste prioriteetide ja kriiside kontekstis ning tagada parem koordineeritus teiste EL instrumentidega. Kui praegu tagab komitoloogia süsteem liikmesriikidele poliitilise hääle tööprogrammide ja prioriteetide kinnitamisel, siis uues eelnõus muutub programmikomitee pigem mõtte- ja teabevahetuse platvormiks.

Uues Erasmus+ programmi ettepanekus puuduvad viited eelarvejaotustele, sh pole määрусesse enam sisse kirjutatud konkreetset eelarveprotsenti, mis jagatakse välja riiklike agentuuride kaudu (kaudne juhtimine). See tähendab, et võrreldes praeguse programmiga on liikmesriikide jaoks vähem kindlust, kui suur osa eelarvest täpselt nende agentuuride kaudu jagatakse, ning rohkem sõltub Komisjoni enda otsustest tööprogrammide raames. Kehtivas Erasmus+ määрусes on otseste ja kaudsete tegevuste maht selgelt määratletud. Vastavalt määrusele tuleb vähemalt 75% eelarvest hallata kaudselt ja ülejäänu Komisjoni rakendusameti EACEA³⁴ poolt.

Väikeriigi vaatest on kaudsel ehk detsentraliseeritud juhtimisel mitmeid eeliseid. See võimaldab paremini arvestada konkreetse riigi spetsiifiliste hariduse-, noorte ja spordi valdkonna sihtgruppide vajadustega. See võimaldab kiiremini reageerida muutustele ja suunata ressursse sinna, kus mõju on kõige suurem. Suurem osakaal detsentraliseeritud tegevustel tugevdab võimekust ja rahvusvahelist koostööd rohujuuresandil. Detsentraliseeritud meetmed on enamasti lihtsamad ja vähem bürokraatlikud kui suured tsentraalsed projektid. See loob võimaluse uutele osalejatele programmi siseneda, kasvatada kogemust ning liikuda hiljem keerulisemate projektide poole. Selles kontekstis on positiivne komisjoni ettepanek detsentraliseerida Jean Monnet koolidele suunatud meede ning spordivaldkonnas väiksemamahulised partnerlused ning anda riiklikele agentuuridele nende meetmete elluviimisel võtmeroll.

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 182/2011, 16. veebruar 2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mille kohaselt liikmesriigid kontrollivad komisjoni rakendamisevolituste kasutamist.

³⁴ Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet (European Education and Culture Executive Agency, EACEA).

Kesksed ehk tsentraalsed tegevused (nt tipptaseme võrgustikud, innovatsioonialgatused) võivad pakkuda suuremat mõju ja nähtavust, kuid väiksemad riigid võivad jääda nendest kõrvale, kui osalemise kriteeriumid on keerulised või konkurents suur. Lisaks on Eesti kontekstis ilmnenud, et tsentraalsete meetmete taotlusvoorude tingimused — eelkõige 20% kaasrahastuse nõue — muudavad nendele ligipääsu meie õppeasutustele keeruliseks. Väikeriigi vaatest on eriti keerulised suured tsentraalsed tegevused (nt kutsehariduse tippkeskused/*Centres of Vocational Excellence, CoVE*). Lisaks kaasrahastusele on vaja suurendada koolituse, teavituse ja nõustamise mahtu ning pakkuda lisatuge projektijuhtimise ja rahvusvahelise koostöö arendamiseks, et projektid oleksid taotlusvoorudes edukad. Täiendav tsentraliseerimine ei ole Eesti taotlejatele kasulik ega vasta meie huvidele.

4.1.8. Lihtsustamine, halduskoormuse vähendamine ja andmekogumine

Erasmus+ 2014–2020 lõpphindamise ja 2021–2027 vahehindamise Eesti raport on toonud välja, et programmi eeskirjad, taotlemine ja aruandlus on osalejate ja rakendusasutuste seisukohast endiselt liiga keerulised ning tekitavad taotlejatele suurt halduskoormust. Seda eriti vähemate võimalustega sihtrühmade ning väikeste (rohujuure tasandi) organisatsioonide jaoks. Samuti seab see takistusi uute tulijate osalemisele. Halduskoormus on viimase programmiperioodi jooksul sidusrühmade hinnangul kasvanud ning liiga keerukas süsteem võib vähendada motivatsiooni osaleda.

Halduskoormuse vähendamine ja toetuste parema kättesaadavuse tagamine on oluline väljakutse, millele on programmimääruse ettepanekus asjakohaselt tähelepanu pööratud. Uus ettepanek toonitab ühtlustatud ja lihtsamaid rahastamismudeleid (nt kindlasummalsed toetused (*lump sum*), ühikuhinnad (*unit costs*)), lihtsamaid menetlusi, akrediteerimissüsteeme ja standardiseeritud toetusvorme. Nende eesmärk on vähendada taotlemise ja aruandluse bürokraatiat nii taotleja kui riiklike agentuuride jaoks võrreldes käesoleva perioodiga. Finants- ja tegevusvõimekuse kontroll toimub praegu Erasmus+ programmijuhendi ja ELi finantsmääruse alusel, mis tähendab, et iga taotleja peab eraldi esitama tõendid. Uue ettepaneku kohaselt kui organisatsioon (nt kool, ülikool, omavalitsus, noortekeskus) on peamiselt avaliku sektori rahastatud³⁵, siis ei pea ta Erasmus+ programmi taotlemisel eraldi tõendama oma finantsilist ja tegevuslikku suutlikkust. See lihtsustaks oluliselt taotlusprotsessi. Lisaks on määruses välja pakutud teise samba all uus meede väiksemate toetussummade eraldamiseks, et vähendada sisenemisbarjääre. Sellised uuendused võimaldavad ennekõike väiksematel ja vähem kogenud organisatsioonidel programmis paremini osaleda, kes täna tunnevad, et bürokraatlik koormus on liiga suur.

Lihtsustamisele aitab kaasa ka protsesside digitaliseerimine. Praegu kasutatakse Euroopasiseses tudengite õpirändes digitaalseid kinnitusi õppelepingute ja kõrgkoolide partnerluslepingute jaoks. Seda praktikat võiks laiendada ka teistele õpirände vormidele ja dokumentidele, näiteks üliõpilaste praktikalepingutele ning kõrgkoolide töötajate mobiilsuslepingutele.

Erasmus+ programmi vahehindamise tulemused näitasid, et senised IT-platvormid on olnud kasutajatele keerulised ja kohati ebausaldusväärsed. Probleemidena on esile toodud ebaselge struktuur ja vähene loogilisus, andmesisestuse ajamahukus, süsteemide puudulik integreeritus ning tehnilised tõrked ja katkestused, mis on raskendanud taotluste ja aruannete tähtaegset

³⁵ Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonna institutsioonid ja organisatsioonid, kes on viimase kahe aasta jooksul saanud üle 50% oma aastasest tulust avalikest allikatest.

esitamist. Samuti on platvormide täielik uuendamine toonud kaasa täiendavaid tõrkeid, ebastabiilsust ja halduskoormust nii taotlejate kui ka riiklike agentuuride jaoks, raskendades tõhusa andmehalduse, aruandluse ja statistilise analüüsi korraldamist. Keerukad ja ebausaldusväärsed IT-lahendused on seega olnud pikaajaline murekoht programmi rakendamisel. Ka kõrgkoolid on oma tagasisides rõhutanud, et kasutajakogemuse ja töökindluse parandamine peab olema prioriteet, sest tehnilised probleemid ja keerukad aruandlusnõuded vähendavad osalemishuvi ning suurendavad rakenduskulusid. Seetõttu on otstarbekam keskenduda olemasolevate süsteemide töökindluse ja jätkusuutlikkuse tagamisele ning nende sihipärasele arendamisele, mitte täielikule üleminekule uutele lahendustele, mis tooks kaasa märkimisväärse koormuse ja riski süsteemide töökindlusele.

Õpirändes osalenud inimeste tagasiside on oluline vahend programmi tegevuste kvaliteedi ja tulemuslikkuse hindamisel. Seni on aga osalejatele suunatud tagasisideküsimustikud olnud sageli ebaselged ega ole piisavalt arvestanud konkreetse sihtrühma eripäradega. Ühtsete ankeetide kasutamine on viinud olukorrani, kus kogutud andmed ei paku piisavalt sisulist infot ega ole praktikas rakendatavad, eriti programmi prioriteete käsitlevate küsimuste puhul. Programmi tegevuste mõju hindamist toetaks ka oluliselt see, kui riiklikel agentuuridel oleks tagatud juurdepääs kogutavatele alusandmetele. See võimaldaks programmi rakendamist riiklikul tasandil tõhustada ning samas vähendada halduskoormust ja vajadust koguda paralleelselt riiklikke andmeid.

4.2. Hariduse ja koolituse, noorte – ja spordivaldkonna vajadused

4.2.1. Kõrgharidus

Eesti kõrgharidussektor hindab uut Erasmus+ programmi ettepanekut positiivselt, eriti eelarvekasvu ja laienenud võimaluste tõttu nagu Erasmus+ strateegiliste stipendiumite lisandumine. Samas tekitab muret, et ettepanekus ei ole valdkondi esitatud eraldi eelarveridadena, mistõttu puudub selgus ka kõrghariduse vahendite osas. Nii ei ole selge, kas kõrghariduse valdkonna rahastus väheneb, jääb samaks või suureneb. Selge eelarvejaotus on ka kõrgkoolidele strateegiliselt oluline, võimaldades planeerida pikaajalisi tegevusi ja tagada nende järjepidevuse.

Kui kõrghariduse rahastamine ei suurene, tuleb olemasolevate eelarvevahendite arvelt katta senisest rohkem tegevusi (näiteks stipendiume strateegilistes valdkondades). Samas ei pruugi ka eelarve suurenemine tingimata katta kõrgkoolide tegelikke mobiilsusvajadusi, kuna programmi on lisandunud uusi ja kulukaid tegevusi. Oluline on, et säiliks fookus tudengite pikaajalisele ja lühiajalisele õpirände. Füüsiline õpiränne aitab tasakaalustada digilahenduste, sealhulgas tehisintellekti, rolli hariduses, toetades otsest inimsuhtlust, koostööoskuste arengut, sotsiaalset lävimist ning vaimse tervise hoidmist. Eesti kõrgharidussektor rõhutab, et rahastuse säilitamine vähemalt senisel tasemel on hädavajalik kvaliteetse, konkurentsivõimelise ja kestliku kõrghariduse tagamiseks nii Eestis kui rahvusvahelises kontekstis. Erasmus+ toetuseta ei ole võimalik ka saavutada strateegiates seatud õpirände eesmärgi.

Kõrgharidusasutused on positiivsed ettepaneku suhtes suunata toetusi strateegilistesse valdkondadesse nagu näiteks tehisintellekt ja digitehnoloogiad, transport, energia, tervishoid, kaitsetööstus. Samas ei ole hetkel selgust, milline on nende eelarveline maht ja rakendusmehhanismid. Leiame, et stipendiumite jagamisel tuleb tagada õiglane ja

tasakaalustatud lähenemine – toetused ei tohiks koonduda vaid suurtesse ülikoolidesse, vaid peavad olema kättesaadavad ka erinevates piirkondades ning ka piiratud võimalustega tudengitele. Liikmesriikidel peab jääma õigus kaasa rääkida strateegiliste valdkondade määramisel. Kindlasti tuleb vältida olukorda, kus stipendiumite rahastuse kasv toimuks õpirände arvelt, säilitades programmi põhieesmärgi – võrdsed võimalused ja laiapõhjaline ligipääs.

Uus programm võiks toetada ka doktorantide osalemist rahvusvahelistel konverentsidel (vähemalt kaks päeva, sarnaselt töötajate õpirändele), mis aitaks tõsta Euroopa teaduse konkurentsivõimet ning tagada doktorantidele võrdsemad võimalused osaleda rahvusvahelises akadeemilises kogukonnas. Lisaks sellele võiks uus programm pakkuda toetusvahendeid projektijuhtimise ja rahvusvahelise koostöö võimekuse arendamiseks, eriti väiksematele rakenduskõrgkoolidele, et tagada ka väikeriikide edukas osalemine suuremates tsentraalsetes meetmetes.

Õpirändeprojektides määratakse kõigis valdkondades individuaalse toetuse summad sihtriigi järgi. Kõik programmi riigid on jagatud kolme rühma elukalliduse alusel.³⁶ Teistest valdkondadest erinevalt sõltub üliõpilaste pikaajalise õpirände puhul toetussumma nii saatva kui ka vastuvõtva riigi rühmast, ning toetusemäärad on kuu- mitte päevapõhised. Kõrgharidussektori sihtrühmad on toonitanud, et praegused toetusmäärad ei vasta sihtriikide elukallidusele ega erinevate õpirände tüüpide (lühiajaline vs pikaajaline) eripäradele. Nende hinnangul on toetused ebapiisavad, eriti pikaajalise õpirände puhul, mis suurendab ebavõrdsust ja muudab õppimise välismaal elitaarsemaks, mistõttu oleks vaja toetusmäärasid tõsta.

Nimetatud toetusmäärad sätestab Euroopa Komisjon programmijuhendis, seda teemat ei reguleerita määruse tasandil. Oleme varasematel aastatel madalate toetusmäärade teemale komisjoni tähelepanu juhtinud, mille tulemusena on määrasid kohandatud võttes arvesse inflatsiooni ning lisaks paigutati 2024. a Eesti kõige madalamast grupist keskmise elukallidusega riikide gruppi. Siseriiklikus kontekstis suurendaks programmis osalemist ja motivatsiooni stipendiumite maksuvaba staatuse tagamine kõigile osalejatele. Praegune maksustamine vähendab toetuse tegelikku väärtust ja koormab nii osalejaid kui kõrgkoole, olles vastuolus Euroopa Komisjoni soovitustega vabastada Erasmus+ toetused maksudest.

4.2.2 Kutseharidus

Erasmus+ on Eesti kutsehariduse kogukonnale peamine rahvusvahelist koostööd toetav programm, selle mõju on tõendatud läbi erinevate uuringute³⁷. Seega on oluline tagada Eesti

³⁶ Alates 2024. a on riikide rühmad järgnevad:

1. rühm: Austria, Belgia, Iirimaa, Island, Itaalia, Liechtenstein, Luksemburg, Madalmaad, Norra, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani

2. rühm: Eesti, Hispaania, Kreeka, Küpros, Läti, Malta, Portugal, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi

3. rühm: Bulgaaria, Horvaatia, Leedu, Poola, Põhja-Makedoonia, Rumeenia, Serbia, Türgi, Ungari

³⁷ [Erasmus+ programmi perioodi 2014-2020 lõpphindamine ja perioodi 2021-2027 vahehindamise aruanne](#) (2024) ja [Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018-2020 lõpphindamine ja perioodi 2021-2027 vahehindamise aruanne](#) (2024).

Kutseõppurite võtmepädevuste ja tööelu üldoskuste arendamine Erasmus+ rahvusvahelise õpirände kaudu (2024). ([uuringuraport_kutseõppurite_votmepadevustearendamine.pdf](#))

Erasmus+ haridustöötajate õpirände tulemuslikkuse ja tajutava mõju uuring kutsehariduses (2025) ([ERASMUS+ A4_4.variant_Anneth-Adeliin Talbonen.indd](#))

koolidele ja organisatsioonidele stabiilsed arenguvõimalused programmi poolt pakutavate mitmekesiste toetustegevuste näol ka uuel perioodil.

Erasmus+ peab jätkuvalt toetama kutsehariduse rahvusvahelistumist, oskuste arendamist ja koostööd tööandjatega, et vastata tööturu vajadustele ning rohe- ja digipöörde väljakutsetele. Uue meetme - väiksemahuliste projektide kaudu – saab luua parema ligipääsu ka väiksematele koolidele ja organisatsioonidele, mis suurendab ka kutseõppeasutuste võimalusi programmi koostööprojektides osaleda. Kutsehariduse tippkeskuste (*Centres of Vocational Excellence*, CoVE) võrgustike kaudu saab soodustada süvendatud koostööd, innovatsiooni ja rahvusvahelist partnerlust, mis aitab arendada tipptasemel õppe- ja koolituslahendusi, võimaldab jagada parimaid praktikaid, uuenduslikke meetodikaid ja tehnoloogiaid, mis tõstavad kutsehariduse kvaliteeti ja asjakohasust. Samas on kutsehariduse tippkeskuste projektides osalemine väikeriigi jaoks ressursimahukas ja vajab täiendavat tuge. Suurendada tuleks koolituste, teavituse ja nõustamise mahtu ning projektijuhtimise ja rahvusvahelise koostöö võimekust. Samuti tuleb arvestada, et sellistes projektides osalemine eeldab kaasfinantseerimist. Juhime tähelepanu, et kutsehariduse tippkeskuste võrgustikele (*community practice*) pole Erasmus+ eelarves eraldatud toetust nii nagu kõrghariduse võrgustikele (Euroopa Ülikoolide Liidud), kuigi kutsehariduses on sarnased vajadused.

Riiklike kutsehariduse ekspertkogude (*National VET Teams*) võrgustikul on olnud positiivne roll Erasmus+ kutseharidusvaldkonna arengutes ja tegevuste elluviimisel. Võrgustiku võimalusi tuleb ka edaspidi kasutada strateegiliste eesmärkide elluviimiseks.

Kutsehariduse õppijate õpiränne peaks jätkuma samades hästi toimivates formaatides - õppijate lühi- ja pikaajaline individuaalne õpiränne, õppijate rühmaviisiline õpiränne, kutsevõistlustel osalemine. Õpirände miinimum ja maksimumkestused on samuti optimaalsed ja muutmist ei vaja. Haridustöötajate õpirände puhul leiame, et sisulisest küljest on õigustatud rühmaviisilise õpirände (õppekäikude) formaadi loomine ning see võiks olla eelarveliselt odavam ja väiksema bürokraatiaga kui individuaalne õpiränne ja võimaldaks lihtsamalt osaleda olulistel rahvusvahelistel kutsehariduse suursündmustel nagu WorldSkills või EuroSkills.

Kehtivate kutseharidusasutuste õpirände akrediteeringute üleviimine uude programmiperioodi ei tohi koolide jaoks kaasa tuua suurt halduskoormust akrediteeringute taastöendamisel.

4.2.3 Täiskasvanuharidus

Täiskasvanuhariduse kaudu toetatakse elukestvat õpet ning vähemate oskustega inimeste suuremat kaasatust programmis. Erasmus+ kaudu pakutav õppimise ja rahvusvahelise kogemuse võimalus aitab täiskasvanutel arendada laia ringi oskusi, mis tõstavad enesekindlust, suurendavad konkurentsivõimet tööturul ning loovad võimalusi jätkata haridusteed ka tulevikus. Programm toetab põhioskute (funktsionaalne lugemisoskus, matemaatiline kirjaoskus, probleemilahendusoskus) arendamist ja rakendamist igapäevaelus. Lisaks tugevdab programm inimeste toimetulekuoskusi igapäevaelus, näiteks digiteenuste kasutamisel, mis on järjest olulisem nii töötamisel kui ka ühiskonnaelus osalemisel.

2021-2027 programmiperioodil algatatud täiskasvanud õppijate õpirände käivitumine on võtnud aega, kuid selle meetme jätkumine uuel programmiperioodil on kindlasti oluline. Uue perioodi prioriteetid peaksid enam keskenduma vähemate oskustega inimeste konkurentsivõime tõstmisele, pöörates erilist tähelepanu mitte ainult madalama haridustasemega inimestele, vaid ka neile, kelle oskused on aegunud või ei vasta enam tööturu

vajadustele. Eriti oluline on toetada igapäevaste põhi- ja digioskuste omandamist, mis on tänapäeva tööturul ja ühiskonnas osalemisel vältimatud. Just madalamate või aegunud oskustega täiskasvanud on kõige suuremas riskis jääda tööturult kõrvale ning kogeda sotsiaalset tõrjutust. Kindlasti peaksid piiranguteta jätkuvalt olema sihtrühmaks ka kõik täiskasvanuhariduse valdkonna koolitajad ja koolituste korraldajad.

Viimastel aastatel on täiskasvanuhariduse valdkonna õpirände eelarve märkimisväärselt kasvanud ning seni on selle eelarve ulatuses ka piisavalt kvaliteetseid taotlusi esitatud ning eelarve on otstarbekalt rakendatud.

4.2.4 Üldharidus

Erasmus+ programmi õpirände meede on Eesti üldhariduse jaoks strateegiliselt oluline, pakkudes nii õpetajatele kui ka õpilastele väärtuslikke võimalusi rahvusvaheliseks õppimiseks ja koostööks. Huvigruppide sõnul mängib Erasmus+ programm suurt rolli üldharidusasutuste arengueesmärkide saavutamise toetamisel. Rahvusvahelised õpiprojektid aitavad koolidel arendada õppimise kvaliteeti, tugevdada õpetajate oskusi ja pakkuda õpilastele kultuuriüleseid õpikogemusi.

Hetkel kehtivas Erasmus+ programmis on üldhariduse valdkonna rahastus viimastel aastatel kasvanud³⁸, avades õpirändevõimalused senisest laiemale hulgale õppijatele ja õpetajatele. See on positiivne, kuna rahvusvaheline kogemus toetab nii pedagoogide professionaalset arengut kui ka õpilaste kultuuridevaheliste pädevuste kujunemist. Õpiränne on tihti just see kogemus, mis avardeb maailmapilti ning toob kaasa uuenduslikke lähenemisi õpetamisse ja õppimisse. Uue Erasmus+ määruse eelnõu järgi soovitakse üldhariduses võimalusi veelgi laiendada, sealhulgas uue meetme – Euroopa Koolide Liitude – kaudu, mis toetab koolidevahelist koostööd ja uuenduslike õpetamismeetodite arendamist. Samuti aitab Jean Monnet koolidele suunatud meetme detsentraliseerimine kaasa sellele, et rohkematel koolidel avanevad võimalused rahvusvahelistes projektides osaleda. Huvigruppide sõnul tuleks üldhariduses tähelepanu viia just loodusainete ja MATIK (ing k *STEAM*) -õpetuse arendamiseks, kuna Eesti ja kogu Euroopa kontekstis on just nende valdkondade tugevdamine kriitilise tähtsusega. Samuti on oluline õpetajate professionaalse arengu ning koostöö olulisuse selge esiletoomine.

Eestis on üldhariduse sektori vaatest murettekitav ennekõike koolide võimekus programmis osaleda ning halduskoormuse mõõde. Üldharidusvaldkonnas on koordinaatoriks sageli inimene, kelle põhitöö on õpetamine, mistõttu liigsed bürokraatlikud nõuded, sh mahukad ja keerulised lepingud, võivad olla üle jõu käivad. Huvigruppide hinnangul võib see eriti väiksemates maakoolides teha õpetajad ja koolijuhid ettevaatlikuks Erasmus+ võimaluste kasutamisel.

Siseriiklikul tasandil on murekohaks ka välismaal omandatud õpikogemuse tunnustamine. Õppurid, kes osalevad pikaajalises õpirändes, peavad sageli pärast naasmist klassikursust kordama, sest nende välismaal õpitu ei vasta täpselt Eesti õppekavale või ei ole kool valmis seda ametlikult arvestama. Koolidel ja omavalitsustel on piiratud kogemus selliste juhtumite lahendamisel ning õpetajatel ja koolijuhtidel ebakindlus hindamise ja õpitulemuste võrreldavuse osas. Euroopa Komisjon on järjekindlalt rõhutanud, et õpirände väärtus sõltub selle ametlikust tunnustamisest. 2025. aastal jõustus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse

38 Struktuurne muudatus sel perioodil oli see, et õppijate õpiränne liikus KA2 projektidest KA1 õpirände alla.

muudatus, mis võimaldab õpilastel nii põhikoolis kui ka gümnaasiumiastmes õpirändes omandatud õpitulemusi Eesti riiklike õppekavade alusel õppides paremini üle kanda. Kui välisriigis omandatud õpitulemused kattuvad kooli või õpilase individuaalse õppekava õpitulemustega, saab neid õpingute läbimisel arvestada ning õpilasel ei ole tarvis tervet klassikursust korrata. Vajalik on aga edendada õpetajate teadlikkust ja jagada häid praktikaid (nt koostöös Harno ja koolivõrguga) ning teisalt tagada liikmesriikide ülene koostöö, et veelgi lihtsustada õpirännete (automaatset) arvestamist.

4.2.5 Noored

Uus programmiperioodi eelnõu (2028–2034) toob noortevaldkonnale kaasa mitmeid muudatusi, mis võivad oluliselt vähendada valdkonna võimekust ja programmi võimaluste kättesaadavust sihtgruppide jaoks. Osaliselt tulenevad riskid programmide liitmisest ning valdkondlike peatükkide kaotamisest (vt. 4.1.3.2. *Valdkondlikud peatükid*), teisalt mitteformaalõppe ja noorsootöö vähesest esindatusest programmis. Puudub viide EL noortestrategiale, mis on poliitikatasandil keskne noortepoliitika suundi määratlev raamistik. Nii EL noortestrategia kui noortevaldkonna arendamise vajaduse valguses on eesmärkide sõnastus (art 3) selgelt ebapiisav ega vasta valdkonna poliitilisele kaalule. Fookus on mitteformaalõppelt nihkunud peamiselt tööturule suunatud oskustele, mis on oluline, kuid ei ole noorsootöö kontekstis peamine. Programmi eesmärkides puuduvad konkreetset viited noorsootöö arendamisele, mitteformaalõppe tunnustamisele, noorsootöötajate koolitamisele. Noorsootöö kui eraldiseisva valdkonna rolli, sh selle erinevaid võimalusi programmi eesmärkide saavutamiseks ei ole eelnõus peaaegu üldse käsitletud. Arvestades nii Euroopa kui ka Eesti noorsootöö maastikul käimasoleva programmiperioodi jooksul toimunud arenguid ning noorsootöö olulisuse kasvu mh erinevate kriiside ning globaalsete väljakutsetega toimetulemisel, on taoline lähenemine ebapiisav ja ei ole kooskõlas ka nt Euroopa noorsootöö tegevuskavas ja Eesti noortevaldkonna arengukavas tooduga.

Ka noortevaldkonna huvigrupid tunnevad muret, et muutunud eesmärgid ja uue programmi struktuur võivad vähendada programmi mõju ja kättesaadavust noortevaldkonnale tervikuna tuues eraldi välja noortevaldkonna potentsiaali jõuda just vähemate võimalustega ja haavatavatesse sihtrühmadesse kuuluvate noorteni. Samuti oodatakse et programm looks rohkem ruumi mitteformaalsetele ja kogukondlikult olulistele algatustele, ning et noortevaldkonnale suunatud eelarve osakaal oleks vähemalt 15% kogu programmi eelarvest.

Eelnõus pole mainitud käesoleval perioodil programmi toetamiseks ja elluviimiseks loodud erinevaid tugistruktuure nagu näiteks Eurodesk ja SALTO ressursikeskused. Euroopa Komisjon on siiski läbirääkimiste käigus kinnitanud, et ressursikeskused jätkavad oma tööd kuuludes teise samba „toetus suutlikkuse suurendamiseks“ (art 7, poliitikakujundamise toetamine) alla.

4.2.6 Sport

Nii nagu hariduse ja noortevaldkond vajab ka spordivaldkond uues Erasmus+ programmis täpsemat reguleerimist ja selgust, et tagada õiguskindlus taotlejatele ja prognoositavus tegevuste kavandamisel. Spordivaldkonnas lisandub uue tegevusena sportlaste ja rohujuuretasandi sporditegevuses osalejate õpiränne. Tulenevalt esitatud taotluste mahust ja arvestades, et Erasmus+ programmis on spordile eraldatud eelarve vahendid napid, siis eelistame sportlasi uue sihtrühmana programmi mitte lisada. Uue sihtrühma lisandumine suurendab veelgi konkurentsi taotlusvoorus ja vähendab toetatud projektide osakaalu esitatud

taotlustest. Soovime, et uue programmi fookus oleks jätkuvalt harrastusspordis igapäevaselt tegutsevatel sporditöötajate õpirändel, mis on osutunud väärtuslikuks mehhanismiks spordiorganisatsioonide toetamisel. Viimase kahe aasta jooksul on Eestis taotletud neli korda rohkem toetust, kui rahastus võimaldab. See on kaks korda rohkem kui keskmine huvi ELi tasandil.

Samal ajal tuleks luua võimalus sporditöötajate kahe-suunaliseks mobiilsuseks, st et Eesti spordiorganisatsioonidel peaks edaspidi olema võimalik esitada projektitaotlusi välisekspertide Eestisse toomiseks, mitte ainult sporditöötajate saatmiseks välismaale. Praegune raamistik keskendub osalejate saatmisele, piirates ekspertide, treenerite ja muu personali vastuvõtmise võimalusi. Vastuvõtule tuleks anda võrdne prioriteet, et maksimeerida teadmiste ja kogemuste vahetust. Mõnel juhul on asjakohasem võõrustada paar eksperti kui saata välismaale 10 inimest.

Väiksemamahuliste partnerluste detsentraliseerimine spordivaldkonnas aitab parandada väiksemate organisatsioonide ja uute tulijate juurdepääsu ja osalust programmis, sh rohujuuretasandi organisatsioonide seas. Praeguses programmis hallatakse väikesemahulisi partnerlusi riiklike agentuuride tasandil vaid hariduse ja noorte valdkonnas, parandades väiksemate organisatsioonide ja uustulnukate juurdepääsu. Riiklikud agentuurid on osutunud tugevateks ja tõhusateks partneriteks spordi õpirände meetme rakendamisel. Seega leiame, et neil on olemas võimekus ja kogemus ka juba praegu spordivaldkonna väikesemahuliste partnerluste haldamiseks.

Abikõlblike mittetulunduslike Euroopa spordiürituste toetuste ulatus on praegu rakendatavas programmis läinud väga laiaks. Toetatakse nelja liiki mittetulunduslikke Euroopa spordiüritusi: a) Euroopa mõõtmega kohalik üritus (I tüüp – 200 000 eurot): vähemalt kolm organisatsiooni kolmest riigist ja maksimaalselt viis organisatsiooni viiest ELi liikmesriigist või programmiga liitunud kolmandast riigist; b) Euroopa mõõtmega kohalik üritus (II tüüp – 300 000 eurot): vähemalt kuus organisatsiooni kuuest eri ELi liikmesriigist või programmiga liitunud kolmandast riigist; c) Üleeuroopaline üritus: (450 000 eurot): vähemalt kümme organisatsiooni (üks taotleja ja üheksa osalevat organisatsiooni liitunud partneritena) kümnest eri ELi liikmesriigist või programmiga liitunud kolmandast riigist; d) Euroopa mõõtmega suurüritus: vähemalt 15 organisatsiooni (üks taotleja ja 14 osalevat organisatsiooni liitunud partneritena) 15st eri ELi liikmesriigist ja programmiga liitunud kolmandast riigist. Meie seisukoht on, et EL peaks peamiselt toetama laiaulatuslikke Euroopa üritusi: suuri mitme spordiala üritusi, millel on tugev Euroopa mõõde ja tegevused, mis tagavad nende ühiskondliku kasu. Euroopa kohalikud üritused ja väiksemad üleeuroopalised üritused peaksid olema rahastatud peamiselt korraldajate, osalejate ja riikide tihedas koostöös.

Uues programmis jätkatakse vastastikuse õppimise toetamisega, mis on ennast hästi tõestanud meede. Vastastikku õppimine on liikmesriikidele kasulik ja väga vajalik tööriist. Eesti korraldas 2025.aasta mais vastastikuse õppimise seminari spordivaldkonna andmete kogumise ja andmebaaside teemal, kus osalesid 20 riigi esindajad.

5. Ettepanekud Eesti seisukohtadeks koos selgitustega

5.1. Eesti on seisukohal, et Erasmus+ programmi põhifookus peab jääma inimeste haridusliku, professionaalse ja isikliku arengu edendamisele elukestva õppe kaudu. On oluline, et programm toetaks nii laiapõhjaliste pädevuste kui ka tööalaste konkurentsivõimet suurendavate oskuste kujunemist.

Selgitus: Eesmärkide puhul on programmi fookus nihkunud seniselt elukestvalt õppelt konkurentsivõimele ja kriisialasele valmisolekule. Tugevam fookus on EL väärtuste, demokraatliku osaluse ja vastupanuvõime edendamisel, kaksikpöördel ja strateegiliste oskuste sektoritel. Kitsalt tööturu ja konkurentsivaadet kajastava Oskuste liidu eesmärke eelistatakse Euroopa haridusruumi visioonile. Selline lähenemine ei ole tasakaalukas ega soovitatav. Eesti on senini seisnud selle eest, et haridusel säiliks laiem väärtuspõhine ja inimeste isiklikku arengut toetav roll. Kuigi tööturu vajadustele ja oskuste arendamisele keskendumine toetab EL eesmärki suurendada tööjõu liikuvust, võib see Eesti-sarnase väikeriigi kontekstis kaasa tuua ka ebasoovitavaid kõrvalmõjusid. Liigne rõhuasetus tööjõu ümberpaiknemisele võib hoogustada nii kvalifitseeritud spetsialistide kui ka oskustöölise lahkumist, süvendades Eestis juba olemasolevat tööjõupuudust ning suurendades regionaalset ebavõrdsust.

Erasmus+ ei tohiks kujuneda programmiks, mille esmaseks sihiks on tööturu vajaduste täitmine. Hariduse, noorte- ja spordivaldkonna eesmärgid hõlmavad enamasti majanduse teenistuses olevat oskuste tootmise mehhanismi – need valdkonnad toetavad ühiskonna kujundamist tervikuna. Kui programm keskendub liigselt konkurentsivõimele ja tööturule, jäävad tähelepanuta olulised mõõtmed nagu inimeste üldine heaolu, sotsiaalne sidusus, väärtuspõhise ühiskonna kujundamine. Elukestev õpe toetab inimesi kogu elu jooksul, andes neile eneseväljenduse, kriitilise mõtlemise, väärtuspõhise tegutsemise ja kogukonnaelus osalemise oskused, mis on ühtviisi olulised nii kodanikuna kui töötajana. Laiem, väärtuspõhine ja inimese terviklikku arengut toetav haridus pakub paindlikkust ja kohanemisvõimet, mis aitavad toime tulla ka ettenägematute muutustega. Selline lähenemine tugevdab mitte ainult majandust, vaid ka demokraatiat ja kogukondade sidusust. Hariduse, noorsootöö ja spordi laiem roll on kujundada demokraatlikke väärtusi kandev põlvkond, kes on paindlik, väärtustab koostööd ning suudab kohaneda nii tööturul kui ühiskonnas. Kui programm suunata kitsamalt strateegiliste oskuste kasvatamisele, kaotab EL võimaluse kasvatada terviklikult arenenud kodanikke. Tööandjad väärtustavad samuti üldpädevusi ja pehmeid oskusi väga kõrgelt.

Seetõttu peaks Erasmus+ uuel perioodil säilitama tasakaalu – toetama küll tööturu vajadusi, kuid mitte selle arvelt, et kaoks programmi laiem ja tasakaalustatum roll inimeste isikliku arengu, väärtuspõhise tegutsemise ja demokraatliku kultuuri toetajana. Just see mitmekesisus on seni teinud Erasmus+ programmist Euroopa eduloo, mida tasub jätkata ja edasi arendada.

5.2. Peame oluliseks, et programm toetab hariduse, noorte ja spordi valdkondi, võttes arvesse nende valdkondade eriomaseid sihtgruppe ja vajadusi. Eelistame, et määruses sätestatakse selged valdkondlikud eesmärgid, tegevused ja eelarvejaotused.

Selgitus: Komisjon on teinud ettepaneku muuta Erasmus+ programmi struktuuri asendades senise valdkondliku ja meetmepõhise ülesehituse üksnes meetmepõhise struktuuriga: õppimisvõimalused kõigile ja toetus suutlikkuse suurendamiseks. Kuigi tänased põhimeetmed (õpiränne, organisatsioonide ja asutuste vaheline koostöö ning toetused poliitika

väljatöötamiseks ja koostööks) ja paljud senised hästi toimivad tegevused on kavandatud jätkuma, on määruse eelnõu kahe samba kirjeldused liiga üldised ega võimalda piisavalt arvestada hariduse, noorte ja spordi valdkondade spetsiifilisi vajadusi. Valdkondlik lähenemine on oluline, et säilitada selgus ja sidusus programmeesmärkide, sihtrühmade ja rakendusmehhanismide osas. See loob kindlustunde nii taotlejate kui riiklike agentuuride jaoks, võimaldades pikaajalist planeerimist, kvaliteedistandardite hoidmist ja eesmärgipärast mõju saavutamist.

Haridus, noored ja sport on sisult ja sihtgrupilt erinevad valdkonnad, millel on oma strateegilised prioriteedid nii riiklikul kui EL tasandil. Valdkondliku jaotuseta meetmepõhine struktuur võib neid erisusi tasandada ning raskendada valdkondadele kohandatud poliitikate ja tegevuste kujundamist. Seetõttu peab Eesti oluliseks, et määruses säiliks valdkondlik ülesehitus, mis võimaldab selgelt määratleda iga valdkonna eesmärgid, prioriteedid ja rakendusviisid. See aitab tagada programmi sisulise kvaliteedi, sihipärasuse ja parema vastavuse liikmesriikide vajadustele.

Eelnõus ei ole ette nähtud hariduse, noorte ja spordi valdkondade eelarvejaotust ja eelarvepiire, mis seni on taganud prognoositavuse kõigi programmivaldkondade jaoks. Seni rakendatud lähenemine – eelarve osakaalud koos paindlikkusega finantsaasta lõikes – on praktikas ennast õigustanud ja väärib jätkamist. Piiridest loobumine suurendab ebakindlust kasusaajate jaoks, eriti arvestades uusi kulumahukaid tegevusi (näiteks strateegilised stipendiumid kõrghariduses). Lisaks tuleb arvestada, et eri programmivaldkondade – haridus, noored, sport – taotlejate (sh õppeasutused, noorte- ja spordiorganisatsioonid) võimekus projekte taotleda ja ellu viia on erinev, kuid Erasmus+ eesmärkide saavutamiseks on oluline toetada arenguid kõigil haridustasanditel ning noorte- ja spordivaldkonnas. Seetõttu tuleks säilitada valdkonnapõhine eelarvejaotus koos paindlikkusega vahendite ümberpaigutamiseks valdkonna sees, et võimaldada vajaduspõhist reageerimist ja ressursside tõhusat kasutamist vastavalt taotluste mahule ja strateegilistele prioriteetidele.

5.3. Leiame, et määruses tuleb sätestada liikmesriikide otsustav roll programmi juhtimisel, tagades, et tööprogrammide kujundamiseks ja vastuvõtmiseks programmikomitees kasutatakse rakendusaktide kontrollimenetlust.

Selgitus: Eelnõu kohaselt muutub programmikomitee roll nõuandvaks, mis vähendab liikmesriikide otsustusõigust. Kuigi komisjoni soov lihtsustada menetlusi ja suurendada paindlikkust on mõistetav, ei tohi see tulla liikmesriikide sisulise kaasatuse ja otsustusvõime arvelt. Komitoloogia mehhanism peab säilitama liikmesriikide võimaluse mõjutada programmi prioriteete ja tegevusi, et tagada programmide kooskõla riiklike vajadustega ja õiglane osalus kõigi liikmesriikide jaoks.

Eesti toetab programmikomitee loomist kontrollimenetluse (*examination procedure*) alusel ning peab oluliseks, et selle komitee roll ja menetlus oleksid selgelt sätestatud määruses. Leiame, et ei ole otstarbekas nõrgendada komitoloogia mehhanismi viisil, mis vähendaks liikmesriikide poliitilist mõju ja otsustusvõimet. Kontrollimenetlus annab liikmesriikidele reaalse võimaluse mõjutada tööprogrammide ja selles sisalduvate prioriteetide ja tegevuste kujunemist ning eelarvestamist. Selliste otsuste tegemisel ei tohi Euroopa Komisjonil tekkida ainuotsustuspädevus. Liikmesriikide kaasamine komitoloogia kontrollimenetluse kaudu tagab, et eelarveotsused tehakse läbipaistvalt ja säilib institutsionaalne tasakaal. See on eriti oluline

väikeriikide vaates, et arvestataks nende vajaduste ja eripäradega (sh keelelise ja institutsionaalse mitmekesisusega) ning et aruteludesse oleks võrdväärselt kaasatud nii suured kui väiksemad riigid. Määruses kontrollimenetluse sätestamine loob selguse ja stabiilsuse kogu programmiperioodiks ning aitab vältida olukorda, kus liikmesriikide roll piirdub üksnes formaalse konsulteerimisega.

5.4. Peame oluliseks, et Erasmus+ programmist riiklike agentuuride kaudu rahastatavad tegevused moodustaks vähemalt 75% kogu programmi eelarvest, sest see tagaks Eesti taotlejatele paremad võimalused programmi meetmetest osa saada. Toetame riiklike agentuuride tegevuskulude kaasrahastamist liikmesriikide poolt, kuid ei pea õigeks kehtestada määruses rahastamise määra. Riiklike agentuuride tegevuskulude kaasrahastamine liikmesriikide poolt peab jääma paindlikuks, arvestades iga riigi võimalusi.

Selgitus: Eesti leiab, et otseste ja kaudsete tegevuste vahetamine, mis kehtivas Erasmus+ programmis on kaudsete tegevuste puhul minimaalselt 75% kogu programmi eelarvest, on optimaalne, võimaldades arvestada nii Euroopa Komisjoni strateegilisi sihte kui ka liikmesriikide eripära ja vajadusi. Detsentraliseeritud tegevuste valdav osakaal on väikese riigi vaatest oluline, sest võimaldab paindlikku ja tõhusat rakendamist riigi tasandil ning suurendab kaasatust ja ligipääsu programmile. Riikliku agentuuri tugi ja nõustamine ning jõukohasemad taotlemistingimused aitavad kaasa sellele, et ka väiksemad õppeasutused ja organisatsioonid, sh väikekoolid ja maapiirkondade osalejad, saavad edukalt programmis osaleda. Seetõttu tervitame komisjoni ettepanekut detsentraliseerida nii Jean Monnet koolidele suunatud meede kui spordivaldkonnas väiksemamahulised partnerlused. Senine kogemus on näidanud, et tsentraalsed meetmed on osutunud Eesti õppeasutustele raskesti ligipääsetavaks. Osalemine nendes eeldab täiendavat tuge projektijuhtimise ja rahvusvahelise koostöö võimekuse suurendamiseks, et tagada projektide edukus taotlusvoorudes. Täiendav tsentraliseerimine ei vasta meie taotlejate huvidele ega toeta nende osalusvõimekust.

Arvestades Euroopa Komisjoni huvi suurendada programmi juhtimise tsentraliseeritust, ei saa välistada, et tulevikus suunatakse suurem osa eelarvest tsentralistsetele tegevustele ja meetmetele, mis ei pruugi olla kooskõlas väikeriikide huvide ja rakendusvõimekusega. Seetõttu peab Eesti oluliseks, et otseste ja kaudsete tegevuste vahetamine oleks selgelt sätestatud ka uues Erasmus+ määruses.

Eesti ei toeta ettepanekut kehtestada riiklike agentuuride tegevuskulude kaasrahastamise määraks 50%. Selline muudatus tähendaks Eesti riigieelarvele igal aastal ligikaudu 1,2 miljoni euro suurust lisakoormust. Ühtne määr ei arvesta riikide erinevaid struktuure ega agentuuride töökoormust. Väiksemates riikides, kus projektimaht on piiratud, võib 50% kaasrahastus olla proportsionaalselt liiga suur.

Riikliku kaasrahastamise kohustus fikseeritud määraga piirab riigi võimalust kohandada rahastust vastavalt majandusolukorrale, prioriteetidele ja agentuuri tegelikele vajadustele. Praegu kehtivas määruses ei ole kaasfinantseeringu täpset määra sätestatud, mis võimaldab paindlikumat lähenemist vastavalt riigi võimalustele.

5.5. Toetame ettepanekut suunata Erasmus+ stipendiume strateegilistesse valdkondadesse (näiteks tehisaru, küberturvalisus, inseneeria), kuid eelistame neid käsitleda tööprogrammi, mitte määruse tasandil. Peame oluliseks paindlikkust ja otsuste läbipaistvust nende valdkondade määratlemisel, ning rakendamisel strateegiliste stipendiumite saajate geograafilist tasakaaluga arvestamist.

Selgitus: Kuigi strateegiliste stipendiumite eesmärk on tugevdada ELi konkurentsivõimet ja prioriteetseid valdkondi, võib nende eraldamine konkureerivate kõrgharidusasutuste konsortsiumite kaudu ainult teatud erialade tudengitele tekitada ebavõrdseid võimalusi. Selle vältimiseks peab enne määramise lisamist olema selge stipendiumite ulatus, rahastusmehhanismid, strateegiliste valdkondade määratlemise põhimõtted ja sidusus teiste ELi programmidega.

Seitsmeaastase programmiperioodi jooksul tuleks säilitada paindlikkus prioriteetide määratlemisel. Samuti peab olema selge, kes neid prioriteete EL tasandil määrab ja kuidas nende prioriteetide üle otsustatakse. Oluline on, et strateegiliste valdkondade stipendiumid oleksid geograafiliselt kättesaadavad ning avatud ka erineva tausta ja vähemate võimalustega õpilastele ning tudengitele. See aitab vältida stipendiumite koondumist teatud piirkonna suurtesse ülikoolidesse, Euroopa ülikoolide võrgustikesse või üksikutesse liikmesriikidesse. Strateegiliste stipendiumite rahastus ei tohi tulla õpirände arvelt, sest õpiränne on kõrghariduse tasemeõppe jaoks strateegiliselt oluline eesmärk ning toetab võrdseid rahvusvahelistumise võimalusi kõrghariduses. Eelistame, et uue strateegiliste stipendiumite tegevuse rahastamine tuleks tsentraliseeritud koostööprojektide arvelt. Eesti leiab, et strateegiliste stipendiumite rakendamine võiks esialgu toimuda tööprogrammide tasandil, et hinnata nende mõju ja tõhusust.

5.6. Eesti toetab Erasmus+ õpirände ja koostöövõimaluste suurendamist üldhariduse tasandil. Erilist tähelepanu tuleks pöörata väikekoolide osalemisvõimalustele ning matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria ning kunstide (MATIK) ainete õpetuse tugevdamisele.

Selgitus: Erasmus+ õpirände meede on Eesti üldhariduse jaoks oluline vahend, mis toetab õpetajate professionaalset arengut, õpilaste kultuuridevaheliste pädevuste kujunemist ning koolide arengueesmärkide saavutamist. Rahvusvahelised projektid aitavad tõsta õpikvaliteeti ja tuua koolidesse uuenduslikke lähenemisi. Peame positiivseks, et uues määramises on eesmärk avada üldhariduses rohkem võimalusi, sh läbi uue meetme - Euroopa Koolide Liidud, mis mõeldud koolidevahelise koostöö ja uuenduslike õpetamismeetodite arendamiseks. Senine Jean Monnet meede, mis toetab ELi õpet, sh ELi väärtuste, kodanikuõpetuse ja EL integratsiooni õpetamist koolidele muutub detsentraliseeritud ja laiemaks meetmeks. See on Eesti vaatest hea samm, sest sel viisil muutub osalemine selles meetmes koolide jaoks kättesaadavamaks.

Viimastel aastatel on üldhariduse õpirännete ja koostööprojektide rahastus Erasmus+ programmis kasvanud, mis on avanud võimalusi laiemale sihtrühmale. Leiame, et erilist tähelepanu tuleks pöörata MATIK-valdkonna õpetajatele ja õpilastele, kuna nende oskuste arendamine on kriitilise tähtsusega nii Eesti kui ka Euroopa tulevikku silmas pidades.

5.7. Leiam, et määruses tuleb rohkem esile tõsta EL noortepoliitika eesmäärke ja noorsootöö rolli. Peame oluliseks, et Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi integreerimisel Erasmus+ programmi säiliks Euroopa Solidaarsuskorpuse tegevused, sealhulgas kohalikud ja üleriigilised solidaarsusprojektid.

Selgitus: Eelnõu ei kajasta piisavalt noortepoliitika strateegilisi suundi ega noorsootöö eripära, jättes välja viited EL noortestrategiale, mitteformaalõppe tunnustamisele ja noorsootöötajate arendamisele. Noorsootöö olulisus on kasvanud mh erinevate kriiside ning globaalsete väljakutsetega toimetulemisel. Programmi eesmärgi jõuda vähemkindlustatud, vähem kaasatud ja haavatavatesse sihtrühmadesse kuuluvate noorteni saab täita just noortevaldkonna (kitsamalt noorsootöö) kaudu. Leiam, et Euroopa noorsootöö tegevuskava ja Eesti noortepoliitika arengute valguses vajab programm selgemat suunda, et toetada sihipäraselt ka noorte osalust, kogukondlikke algatusi ja demokraatlike väärtuste edendamist.

Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse programmide ühendamine ei tohi õõnestada Euroopa Solidaarsuskorpuse tõendatud lisandväärtust, mida viimane on loonud kaasatuse ja solidaarsuse valdkonnas ning mida on välja toodud ka programmi vahehindamise aruandes. See on noortevaldkonnas oluline vahend noorte kodanikupädevuste ja ühiskondliku osaluse arendamisel ning noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide täitmisel. Euroopa Solidaarsuskorpus peab säilitama uues raamistikus oma nähtavuse ja identiteedi, võimalusel osana noortepeatükist. Kahe programmi liitmisel on oluline, et jäävad alles seni hästi toiminud ja ennast tõestanud meetmed nagu solidaarsusprojektid, mis loovad mõju kohalikes kogukondades ning tugevdavad noorte osalust regionaalsel tasandil. Samuti on oluline, et nii praeguste noorte osalusprojektide kui solidaarsusprojektide eesmärgid ja toetusvõimalused oleksid uue Erasmus+ programmi meetmetes selgelt integreeritud ning et mõlema formaadi kohalik/riiklik mõõde säiliks.

5.8. Eesti ei pea otstarbekaks lisada programmi sportlasi uue sihtrühmana, sest sporditöötajate õpirände nõudlus ületab juba täna mitmekordselt rahastusvõimalusi. Peame vajalikuks, et lisaks Eesti sporditöötajate saatmisele välisriikidesse oleks Eesti spordiorganisatsioonidel lubatud ka kutsuda välisriikide eksperte ja treenereid Eestisse, et toetada teadmiste ja kogemuste vahetust mõlemas suunas. EL toetused mittetulunduslikele Euroopa spordiüritustele tuleks suunata peamiselt tugeva Euroopa mõõtme ja mõjuga suurtele üle-euroopalistele üritustele.

Selgitus: Spordipersonali õpiränne on Eestis osutunud väga nõutuks ning väärtuslikuks mehhanismiks spordiorganisatsioonide toetamisel. Viimase kahe aasta jooksul on taotlusi olnud neli korda rohkem, kui rahastus võimaldab. See on kaks korda rohkem kui keskmine huvi ELi tasandil. Arvestades piiratud eelarvet ei pea me otstarbekaks lisada programmi sportlasi uue sihtrühmana. See suurendaks konkurentsi veelgi ja vähendaks toetuste kättesaadavust sporditöötajatele. Soovime, et uue programmi fookus oleks jätkuvalt harrastusspordis igapäevaselt tegutsevatel sporditöötajatel.

Oluline on võimaldada sporditöötajate õpirännet kahes suunas. Lisaks Eesti sporditöötajate saatmisele välisriikidesse peaks Eesti spordiorganisatsioonidel olema võimalik ka kutsuda välisriikide eksperte ja treenereid enda projektide raames Eestisse. See võimaldab maksimeerida teadmiste ja kogemuste vahetust ning tõsta väiksema kuluga suurema arvu inimeste teadmisi ja oskusi.

Leiame, et on vaja ümber määratleda abikõlblike mittetulunduslike Euroopa spordiürituste toetamise põhimõtted, sest praeguses programmis on projektide haare muutunud väga laiaulatuslikuks. Järgmises Erasmus+ programmis peaks fookus olema peamiselt laiaulatuslikel üle-euroopaliste spordiürituste toetamisel, millel on tugev Euroopa mõõde ja tegevused, mis tagavad nende ühiskondliku kasu. Väiksemad rahvusvahelised üritused, mis omavad ka väiksemat mõju, peaksid olema rahastatud peamiselt korraldajate, osalejate ja riikide tihedas koostöös.

5.9. Eesti toetab kolmandate riikide strateegilist ja väärtuspõhist kaasamist Erasmus+ programmi tegevustesse, kuid rõhutab, et koostöö peab arvestama julgeoleku aspektidega nii organisatsiooni kui üksikisiku puhul.

Selgitus: Eelnõu pakub paindlikke võimalusi kolmandate riikide osalemiseks, sealhulgas täielikku või osalist assotsieerumist ning osalemist üksikmeetmetes. Kolmandate riikide osalemine võimaldab Euroopa kõrgkoolidel laiendada rahvusvahelist koostööd, suurendada õpirännet ning toetada hariduse kvaliteeti ja partnerriikide kõrghariduse arengut. Toetame EL huvi arendada lähedasemat koostööd eelkõige naabruspoliitika ja Vahemeremaa riikidega, kus EL soovib oma väärtusi edendada ning toetada EL laienemisprotsessi.

Samas peab koostöö põhinema vastutustundlikel põhimõtetel, arvestades nii hariduse ja teaduse julgeoleku aspekte kui eetilisi küsimusi. Koostöö saab toimuda partneritega, kes jagavad ELi väärtusi ning ei kujuta endast ohtu julgeolekupoliitilisest vaatest. Leiame, et riigid, kelle suhtes kehtivad ELi sanktsioonid või kes ei jaga ELi ega rahvusvahelise õiguse põhimõtteid – nagu Venemaa – ei peaks saama osaleda programmis isegi üksikisikute tasandil. Kehtivas programmis on keelustatud Venemaa osalemine vaid organisatsioonide tasemel.

Noortevaldkonna vaatest on seniste hästitoimivate koostöövõrgustike säilitamine kolmandate riikide organisatsioonidega oluline. Võimalus kaasata koostööprojektidesse kolmandate riikide partnereid, kellega on väärtuspõhine koostöö, toetab kodanikuharidust ja osalusprojekte, mis aitavad levitada demokraatlikke põhimõtteid, inimõiguste austamist ja ühiskondlikku sidusust. Kõrghariduse valdkonnas toetab Eesti kolmandate riikide talentide kaasamist, sest see aitab tõsta ELi konkurentsivõimet.

5.10. Toetame sünergiaid teiste EL fondidega nagu Euroopa horisont, Globaalne Euroopa, Euroopa Konkurentsivõimefond, kuid peame vajalikuks luua selgemad juhised, kuidas sünergiaid praktikas rakendatakse.

Selgitus: Uus programm võimaldab kombineerida toetusvõimalusi ja koordineerida rahastust erinevate EL fondide vahel. Need programmid toetavad muu hulgas teadus- ja innovatsioonitegevusi, mis täiendavad Erasmus+ haridus- ja õpirändealgausi, eriti kõrghariduse ja teaduse ning ülikoolide rahvusvahelise koostöö puhul. Sünergia ja seoste loomine EL programmide ning fondidega (nt Euroopa horisont, Euroopa Konkurentsivõimefond, Globaalne Euroopa) aitab tagada, et erinevad rahastamisvahendid ja poliitikainstrumendid üksteist täiendavad, suurendades seeläbi ressursside kasutamise tõhusust, poliitikate mõju ja strateegiliste eesmärkide saavutamist.

Kuigi määrus viitab, et tegevus, mis on saanud toetust teistest EL programmidest, võib samaaegselt saada toetust ka Erasmus+ alt, tingimusel, et ei dubleerita kulusid ja järgitakse vajalikke reegleid, ei ole selge, kuidas programmide vahelised sünergiaid hakkavad praktikas

toimima. Erasmus+ programmi riikliku asutuse (ministeerium) kohustuseks on märgitud sünergiate edendamine teiste liidu, riiklike fondide või programmidega, kuid seda on ilma selgete Euroopa Komisjoni poolsete juhisteta keeruline teostada.

Toetame, et programmist Globaalne Euroopa hakkab Erasmus+ programmi sünergia loomise korral rahastamine toimuma samade reeglite järgi, mis Erasmus+ määruses, et tagada kooskõla Erasmus+ eesmärkide, prioriteetide ja menetlustega ning programmide sidusus ja läbipaistvus.

5. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine.

Seletuskiri on kooskõlastatud Riigikantselei, Kultuuriministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi ja Välisministeeriumiga. Lisaks konsulteeriti järgmiste esindusühingute ja riigi tasandi asutustega, sealhulgas siseriikliku „Erasmus+“ Euroopa Liidu haridus-, noorte- ja spordiprogrammi juhtkomisjoni raames: Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor, Eesti Kaitseväge Akadeemia, Eesti Koolijuhtide Ühendus, Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing, Eesti Maaülikool, Eesti Noorteühenduste Liit, Eesti Noorsootöötajate Kogu, Eesti Vabaharidusliit, Eesti Õpilasesinduste Liit, Haridus- ja Noorteamet, Rakenduskõrgkoolide Rektore Nõukogu, Rektore Nõukogu, SA Estonian Business School, Tallinna Polütehnikum, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Õpetajate Ühenduste Koostöökoda. Kirjalikult laekunud ettepanekud/seisukohad on kajastatud seletuskirjale lisatud tabelis.

Kristina Kallas
haridus- ja teadusminister